

MAGYAR DRÁMAÍRÓK
19. SZÁZAD
I.

CZAKÓ ZSIGMOND
(1820-1847)

KALMÁR ÉS TENGERÉSZ

EREDETI DRÁMA NÉGY FELVONÁSBAN

1845

SZEMÉLYZET

KELENDI, *nagykereskedő*
HERMINA, *neje*
KELENDI ENDRE, *tengerészhadnagy*
ÁRTHUR
MARGIT, *testvérhúga*
BILSENNÉ
FELDNER LOUISE
FERENC, *a hadnagy legénye*
RENDŐRTISZT
VILMOS, *szolga*
INAS

Cselédek, katonák

Történet helye Pest

ELSŐ FELVONÁS

Gazdagon berendezett szoba, egyik oldalon pamlag, mellette állótükör; másik oldalon karszék, előtte kis asztal, könyvek.

ELSŐ JELENET

Kelendi, Arthur.

KELENDI. Nem vagyok önnel megelégedve; fájlalom, de - ki kell jelentenem.

ÁRTHUR. Uram!

KELENDI. Nemde e nyilatkozat váratlan önre nézve, kinek figyelme fáradhatatlan irántam, annyira, hogy egy alkalmat sem mulaszt el engem lekötelezni?

ÁRTHUR. Igen sajnós volna rám nézve, ha e kötelesség teljesítésében csak egyszer is tudtomon kívül hanyag lettem volna.

KELENDI. Ön nem ért, meglehet tapasztalatlanságból. Örvidenék, ha mindazt, mi önben nem tetszik, tapasztalatlansága rovására írhatnám. Figyeljen. Először: cselédek nem győzik önt bőkezűségéért eléggé magasztalni, mindamellett, hogy velök érintkezési oka sincs, mi könnyen azon gondolatra vezethetne, hogy önnek különös céljai vannak, melyekre e szolganépben keres bizodalmas eszközt. Másodszor: ön alakja öt hét óta háromszor változott. Harmadszor: ön a keresett kitételek egész szótára; figyelme örökösen nyelvéen ül, ellenőrzeként szívének, mintha keble titkok orbarlangja lenne, melyeket minden pillanatban elárulástól félt.

ÁRTHUR. *féltre.* Mit jelent ez?

KELENDI. E nyíltságnak mindenesetre többet köszönhet ön, ha igazam nem volna is, mint gondos, de helytelen neveltetésének; mert hogy ön anyagi és szellemi tekintetben pazar kezek között nőtt, egy tekintetre meglátszik, s arra mutat, hogy ön szülői vagy nagy rangúak voltak, vagy nem bírtak elég okossággal ön sokoldalúságának helyes irányt is adni. Világfi- és nem emberről gondolkoztak, önnek pedig jelen állapotában az utolsóra van szüksége.

ÁRTHUR. Nem fogom elmúlatni ez oktatást hasznomra fordítani, melynek valószínű azonban részemre - inkább az előadás tekintélye ad.

KELENDI. Ismét egy keresett bók.

ÁRTHUR. Azonban ha ezt elbocsáttatásom előbeszédének kell vennem, úgy ez rám nézve csakugyan váratlan volt, s megvallom fájdalmasan engedelmeskedem.

KELENDI. Ha el akarnám bocsátani, e leckére nem méltattam volna. - Segédi tisztének a kíváratig megfelel, kivéven, hogy némely műkitételeinket még nem eléggé ismeri; no de ebben bele okulni oly elmének,

mint öné, gyermekjáték. Ezt hagyjuk el. - Midőn ama gőzösön megismerkedtünk, ezelőtt - hetedfél hóval, rövid percek alatt meggyőződtem, hogy keble szunnyadó indulatok és szenvedélyek vulkánja. Ön elkártyázta vagyonát, adósságot csinált, melyet e napig sem elégit ki, és titkon távozott Pozsonyból; ennyit tudok életéből - a többit öntől akarom hallani.

ÁRTHUR.

A többit? *Haboz.* Nem tudom, mit értsek ezalatt...

KELENDI.

Ki vagyonát elkártyázza, ezt nem az első botlásnál teszi, annak még bírni kell megelőző hibákkal. Ön huszonkilenc éves, a férfiség legszebb kora; minő kár e napokat elveszteni, melyek az élet innepét teszik, s ön ezeknek vet véget, ha nekem nem sikerül önt a halál torkából kiragadni, midőn a hajófedeléről a Dunába ugrott. Ezen öngyilkolási szándék, nyíltan megvallom, rokonszenvet gerjeszte bennem, ki magam is egykor hasonló állapotban valék - megmentém önt, s pártfogásomba vettem.

ÁRTHUR.

Mindezeket szóval megköszönni...

KELENDI.

Szilárdságnak indult kellemével a köszönet legjobb útján van, leróva még az említett csekély maradványokat könnyelmű napjaiból, miket komoly jelentésűeknek azonban nem tartok. E kis tapasztalati hiúságot öregbité ön egyfelől, még másrésről alkalmat ada keresztényi tettere: egy jeles lelkitehetséget az emberiségnek visszaadni; azért nem fogja ön félremagyarázni, ha magaviseletét még apróságokban is éber figyelemmel kísérem. Adósságai Pozsonyban kifizetvék, s most önön áll ezután becsületes embernek maradni.

ÁRTHUR.

Esküvel ígérem.

KELENDI.

Véli, hogy kísértő szenvedélyei egészen kihaltak, hogy oly könnyű megtartani esküjét? Ó, nem - de nem is lehetlen. Élő példa áll ön előtt: atyám országos hivatalban, magas polcon állott, elég gazdag gyermekinek gondos nevelést adhatni. Első éveimben mutatkozó tulajdonok, túlságos szeretet az anyai hiúságot elkényeztetésemig nevelék, s gyermekkoromban kapám meg azon nagy csorbát, melyet késő koromig alig bírtam kiköszörölni. Ifjú éveimben ismertem már az élet örömeit, mérték nélkül használtam azokat, míg fokonként oly mélyen süllyedék az aljasságokba, hogy apám kitagadott. Ekkor ébredtem, felnyílt szemeim nem látván egyebet mindenfelőli elhagyatásnál és megvettetésnél, borzasztó napot értem, de - legszebbjét életemnek! Ekkori gyötrelmimben fogamzott az új erő, mely munkás férfivá tőn, s melynek szebb napjaimat köszönöm.

ÁRTHUR

magában. Minő iskolás modor!

KELENDI.

Huszonhat éves koromban már mint kimívelt ifjú vándoroltam apám házához szeretetét és áldását visszanyerendő. De szeretet helyett hideg hamvaira találtam; nem hagyva egyebet részemre végrendeletében, mint koporsójának egy szegét; egész vagyona öcsémre íratott. Anyám kevés idő múlva sírba kísérte őt, s mit

örököltém, az - elhalt nemes érzetím felett virrasztó kétségbeesés volt! Meghatározám végpercemet, egy pisztolt töltöttem meg apám koporsószegeivel, futó pillanatot vetve elfolyt éveimre. Láttam az elhanyagolt erőt, az eltékozolt tehetséget még romaiban; melyek helyes nevelés által jobb irányban, ki tudja, mivé fejlődhetek volna. A kor mostoha volt hozzám! Ó, vajha nyitott könyvként állhatnék minden szülő előtt! Ily számvetéssel térdeltem anyám sírjára életemet kioltandó - midőn hirtelen egy kar ragadott meg, s a pisztol akaratlanul anyám poraiban dulongott.

ÁRTHUR.

Borzasztó!

KELENDI.

Női kar volt, egy gyászba öltözött anyai kar, ki vigaszt keresett ott, hol én halált. Könnytől ázott orcán olvasám, hogy nem egyedül vagyok boldogtalan, bár halvány nemes vonásai még bírtak néhány derült képet az életből. Ő volt megváltó szellemem. Egy súlyos erszényt ada arcképével, melyeket akaratlanul is el kelle fogadnom, oly ígérettel: hogy keresendem az életet, de őt sohasem, tettét megköszönni. Eltűnt, soha nem láttam többé, csak álmaimban, melyekben éltem nemtője néha megjelent.

ÁRTHUR.

Valóban tanulságos esemény.

KELENDI.

Az erszény tartalma okos üzérlet által alapja lőn mostani vagyonomnak, s biztosítá életemet, jóllehet nem oly pályán, minőre vágytam. Harmincnyolcadik évem számlálom most, s legédesb perceimet eltölt boldogtalan napjaim emlékében bírom. Keblem egy megszentesült csatatér, hol a szenvedélyek és nagyravágyás legyőzve a jobb résztől - ártatlan örömöknek ért meg, polgári körben és családi karok közt, melyeknek mindenike édes tartozást ír előmbé, teljesítési élvét emberi kötelességeknek. Az idő visszafizetett annyit, mennyit bírt - oktalanság volna többet követelni. Így leszünk jó atyák, jó polgárok és boldog emberek!

ÁRTHUR.

Engedjen osztakozni boldogsága érzetében; azonban legyen szabad megvallanom: általam meglehet félreismert hangulata már több ízben bírt ellenkező véleményre.

KELENDI.

Olykori kedvetlenségem miatt talán? Ezt azon mindennapi terhek okozzák, melyek pillanatra nyomasztók ugyan, de amelyek nélkül érdektelen az élet. Például ma is véletlenül fel kell szaladnom Bécsbe - s látja e hosszú előbeszéd közben szinte feledém magát a dolgot, mit közleni akartam. Segédem elválván tőlem, könyveim vitelét teljes bizalommal önnek akarom átadni. E hivatal nem megvetendő, sőt alapja lehet jövője biztosításának.

ÁRTHUR

félre. Lesz gondom rá. *Fent.* Mivel valék szerencsés ez újabb kegyét megérdemelni?

KELENDI.

Azt nem tudom. Talán bizalmat ébresztő arcvonásival; mert, tudja meg, Árthur, hogy ön vonásai engemet egykori szabadító szellemre emlékeztetnek, mintha őt látnám előttem, és mintha e szellem küldötte volna önt hozzám, hogy irántai tartozásomat önnek boldogításával fizessem le. - De térjünk körülményimre. Segítsen a

szükségeket utamra elkészíteni; a dolog sürgetős, a ma érkezett és kapott levelek korántsem hízelgők. Használnom kell minden percet, azért mindjárt útnak is indulok.

ÁRTHUR.

De csak nem gyanít ön valami bajt?

KELENDI.

A Braumüller-ház ingadozni kezd, biztosítnom kell magam, mielőtt házam magával hurcolná.

ÁRTHUR.

A báró Braumüller ház egyik a legtekintélyesebb és hitelesebbek közül. Ki tarthatna ilyesmitől?

KELENDI.

Én tudom, mitől lehet tartani. Fortuna szeszélyeinek egy életpálya sem oly szabad mező, mint a miénk, és egy elhibázott lépésnek esés lehet következménye. Azért rakja rendbe könyveimet, számadásaimat, s a bilánxra tartozó minden irományokat. Egy óra múlva kosiba ülök. *El.*

ÁRTHUR

az ajtóig kísérve. Mindent parancsa szerint.

MÁSODIK JELENET

ÁRTHUR.

Ez nem rossz, istenemre nem rossz. - A kalmár, neje és a szép és gazdag Feldner Louise mind csupa rokonszenv - hahahaha, napja vagyok ennyi rokonszenvnek. Melyikét válasszam környező holdamnak, és mivel a nap is saját tengelye körül forog, melyik legyen rám nézve a tengely: Merkúr zászlója? Hymen igája? Vagy Lucifer palástja? Az öreg Feldner, úgy látszik, nem igen accordíroz lánya rokonszenvével, s ezt voltaképpen okosan cselekszi, mert hiszen nekem lánya pénzére, s nem kezére van szükségem, családja becsületével pedig gondoljon ő, nem én. A kalmárné rokonszenvével ugyan biztosabb a kinézés, de itt a kivitel nehezebb; - eh, egy kis intermezzo kettőnk közt semmiesetre sem árthat. Ez a filantropikus kalmár úr pedig reményeket egész a pénztárig emelé, melybe alkalmat keresünk betekinteni, mielőtt Braumüller uram firmája nem ingadozik. Kalmár, te létem dolgába avatkozál, kiragadál hullámágyamból - hol nyugalmat, örök enyhet kerestem. Számolj azon sorssal, melynek eltipró kerekét felettem fel akarád tartani, s miután visszahoztál az életre, adj nekem életet - de mely élet legyen nem kalmári, hanem bárói értelemben. - Napszámos kenyereddel, lélekgyilkoló számokkal és jegyzőkönyveiddel engem nem fogsz kifizetni. *Kis gondolkozás után.* Emellett maradok - a kezdet megvan -, semmivel sem bírok, mit kockáztatni félhetnék; ha pedig a balsors dacomra csakugyan megtagadná tőlem az élet kéjeit, és nyomort mérne rám, mindegy, akárhol szenvedjem - koldusok közt égalj nem tesz különbséget.

HARMADIK JELENET

Hermina gazdagon öltözve. Áthur.

Áthur elébe megyen, kezét beléptekor megcsókolja, a pamlaghoz vezeti - hol ismét kezét csókol.

HERMINA   *kezet ad és rámosolyg.* Jó reggelt, Áthur. Kezét ma hidegnek találom, és - istenem - arca, minő színezet ez? Fülíg vérben, mintha négy teaasztal mellett ön felett jelenlétében tartottak volna felolvasást.

ÁRTHUR.   Engedje nagysád a vallomást elhallgatnom.

HERMINA.   Szerénységből?

ÁRTHUR.   Ha úgy tetszik.

HERMINA.   Ó, hagyja azt a szerénységet, ez többé nem úrias, miolta ma már minden járdahős szerénységet szenvedlg. - Nos, báró?

ÁRTHUR.   Nagysád szemei előtt lehetlen nem pirulni.

HERMINA.   Kedves Áthurom, hozza el legyezőmet. *Míg Áthur a másik asztalhoz megyen legyezőért, Hermina egy pamlag oldala mellett álló tükörbe nézdegél, s a pamlagon ideális ülést keres.*

Áthur elhozza a legyezőt, s bókkal átadja.

HERMINA.   Három lépésre tőlem.

ÁRTHUR.   Nagyságos asszonyom!

HERMINA.   Ön ma legkevésbé sem érdekes.

ÁRTHUR.   Nagysád kétségbe ejt.

HERMINA   *a pamlag mellé intve - Áthur arcát legyezőjével érinti.* Hűtlen lovagom! Új meglepetésre számoltam, s ön ma nem tevő.

ÁRTHUR.   Prózai dolgok miatt.

HERMINA.   Ugyan minők?

ÁRTHUR.   Kalmárkodás és nagysád férje...

HERMINA.   A jámbor tölcserrel akarná kegyed fejébe önteni a scontrók titkait. Minő polgárias, alig szenvedhetem. - Apropos, mikor indul férjem?

ÁRTHUR.   Egy óra múlva kocsiban ül.

HERMINA.   Hány óra, Áthur?

ÁRTHUR.   Tizenegy lesz.

HERMINA.   Kettőkor eszünk. Remélem, hogy a tengeri medvét elég ügyes lesz ön mindjárt ebéd után eltávolítani - vajmi unalmas terzett volna!

ÁRTHUR.   Bízsa rám, szép nagysád.

HERMINA.   Az ön találékonysága kényelmem eszközlésében oly élénk, hogy nem hallgathatom el köszönetemet.

ÁRTHUR. Egy tekintet nagysádtól gazdag jutalom volna valódi áldozatokért is.

HERMINA. De Ártúr - nem fogja önt hiúvá tenni hajlandóságom.

ÁRTHUR. Visszaélhetnék-e megbecsülhetetlen kegyével nagyságodnak saját vesztém nélkül? Elárulhatnám e viszonyt, miután sorsom titkait egyedül nagysád bírja, mert jóllehet álarcom jelenleg elég biztos menedék, de jövőm annál kétesebb.

HERMINA. És mi kényszeríti önt álarcot ölteni? Miért nem fedezi fel ön igaz nevét férjemnek?

ÁRTHUR. Leginkább egy kis politikai bűn miatt, mely azonban mint embernek talán még dicséretemre válnék. - Bizonyos lengyel ügyek - a dolog összebonyolódott és hosszasb, semmint hirtelen elbeszélhetném.

HERMINA. E kérdésemre ön soha nem felelt kielégítőleg.

ÁRTHUR. Mivel azt más tekintélyes személyek becsületének kockáztatása nélkül nem tehetném.

HERMINA. De ha körülményei mint sajátim érdekelnek.

ÁRTHUR. Úgy csak aggodalmat szereznének nagysádnak. Mi családi viszonyaimat illeti, mai postán kapám a tudósítást nagybátyám, báró Kahlberg Leopold felől, hogy ép, egészséges, és századik évét akarja türelemmel bevárni. A jó ember még csak negyvenéves - ez hatvan évet tenne kerek számban, mialatt én, öccse és örököse tízszer halhatok meg koldusboton. Emellett oly boldogtalan meggyőződésben van, hogy roppant vagyonát az Úristen egyedül neki adta. - Tulajdon vagyonomat egy szerencsétlen kísérlettel összekötött amerikai utazás teljesen fölemészté, s most már kénytelen vagyok oly állapotot tűrni, hol földolog a kétszer kettő, hol lángelmének semmi dolga, s hol éjjel-nappal üldöz azon fájdalmas tudat, hogy éltem legszebb korát kell így elvesztegetnem kilátás, minden reménye nélkül egy fényesebb jövőnek. Azonban a vigasztalásnak egy kis sugára még mosolyg húgom...

HERMINA. *közbeszól.* Húga?

ÁRTHUR. Igen, ő kamatját húzza azon osztályrésznek, melyet szülőim halálukkal örökölt, s mely máig teljes épségben maradt. Húgom nagyon igénytelen teremtmény, azért rábírtam, hogy kolostorba menjen - de felavatásáig még kilenc egész nap van.

HERMINA. Kolostorba? Ej, ej - s hol fog felszenteltetni?

ÁRTHUR. Itt, Pesten.

HERMINA. S akkor?

ÁRTHUR. Akkor átveszem örökét, mely azonban néhány hetek- vagy hónapokig húzódhatik.

HERMINA. Mondhatom, igen finom terv - Hát ha én ezen örökség előtt kevés kölcsönöznivalót bírnék?

ÁRTHUR *tartózkodólag.* Nagyságos asszonyom!

HERMINA. Ne ijedjen meg, nem sok - legfeljebb húszezer pengő - *félre.* Ez hatni fog.

ÁRTHUR *félre.* Húszezer pengő! Ezért nem ily csinos nőbe, de az ördög nagyanyjába is beleszeretnék. *Komolyan.* Véli nagysád, hogy csekélységem érzetében ily áldozatot elfogadhatnék? Ó, hiszen mit ér nekem minden bányája a földnek, ha önt, e legdrágább kincsét enyémnek nem mondhatom! *Félre.* A pénz még ma jó volna!

HERMINA *kezet nyújt.* Nem csalatkoztam önben. Ön nemes lelkű, bár kissé hanyag. A többi közt, betétette valahára a hírlapokba elveszett karpereceim és függőim hirdetését? Sajnálám elveszteni, nemcsak értéki becsők miatt, miután a kövek bennök mind igazak, s a leg-tisztább vizű gyémántokkal rakvák, de mivel a karperecbe atyám haját viseltem. Önnek mindent meg kell kísértetni ékszereim visszaszerzésére.

ÁRTHUR *egész beszéd alatt habozás volt.* Ami engemet illet... igyekezni...

HERMINA. Hallga - lépteiket hallok.

Árthur hátra áll.

NEGYEDIK JELENET

Kelendi, Endre, előbbieik.

HERMINA. Utoljára legyen mondva, uram: maradjon hivatása körében. Én anyai és házi kötelességekben sohasem fogok leckéért önre szorulni. Jegyezze ezt meg magának mindenkorra.

ENDRE *Herminának könnyedén köszön - azután Árthur kezét megszorítja.* Önök vitáznak? Az ég szerelmére, mit mivel drága barátom, ön - ki egy szegletes kővel sem mer szembemenni?

ÁRTHUR *célzással.* A szegletes köveket és tuskókat mégsem kerülhetem ki mindenkor, hadnagy úr.

ENDRE. Az égre mondom, ön más bőrbe öltözött, így tetszik ön nekem.

HERMINA. Annyira gyönyörködöl a bántalmakban?

ENDRE. Nem, ángyom, hanem szeretem emberben az eredeti alakot szabad lélekkel, önök pedig szeretik ezt társadalmaikban ezer idomba csigázni annyira, hogy ha csupán füllel bírnánk, hinnünk kellene gyakran, hogy a beszélő nem is ember.

HERMINA *gúnnyal.* Beszéljünk hajókötelekről.

ENDRE *bántódva.* Amint tetszik, de tudatnom kell, hogy ez sem lehet tisztelt ángyomra igen kellemes, mert a hajókötelek is bírnak némi - szurokszaggal, melytől ön annyira óvatosnak látszik, mintha a szurok valaha címerében helyet foglalt volna.

HERMINA *magában.* Kiállhatatlan paraszt.

ENDRE. Nem tagadhatom, hogy tenger fia vagyok, s nekem simát játszani akarni éppen oly rosszul állna, mint cethalon bársonyköpeny; azonban e bárdolatlan kebel szükség idején több áldozatot tudna tenni értetek, mint ezer sima.

HERMINA *engesztelődve.* Mi újság a városban?

ENDRE. Egyébbel nem szolgálhatok, mint azzal, hogy alkalmam volt néhány derék magyar ifjúval megismerkedni. Valóban kereskedést lehetne velök kezdeni Szíriában, hol tízannyi nő, mint férfi.

ÁRTHUR. Köszönet azok nevében, hadnagy úr.

ENDRE. Önnek nincs mit köszönni, kit, úgy látszik, hajfodra és nyakkendőredője inkább érdekelnek, mint az egész magyar alkotmány. Az ily honfiakat Grönlandba küldeném cethalászatra. Ott megtanulnák egypár hó alatt, mi az a tejjel-mézzel folyó haza, és minő drága annak szent ege!

ÁRTHUR *félre.* Ezt nem viszed el szárazon. *Fent.* Engem kötelességem hív. *Endréhez.* Ha az út valamiképpen elveszne Grönlandba *gúnyos mosollyal,* nehogy az ön honszeretete feltalálja számomra, hadnagy úr. *El.*

ENDRE. Az ön lángeszét kérendem segítségül.

ÖTÖDIK JELENET

Előbbiek Áthur nélkül.

HERMINA. Férjem, igen jót tennél öcséddel, ha kissé szabályoznád.

KELENDI *ki eddig átellenben egy asztal mellett ülve leveleket és más irományokat vizsgált, feláll - komor hangulattal.* Ezt könnyebben teheted te, mint én, hiszen ti, nők sokkal hatalmasabb szabályozó eszközökkel bírtok, mint mi, férfiak. Egyébiránt ha terhedre van, elviszem őt magammal.

HERMINA. Ó, tedd kérlek.

KELENDI *megütközve.* Hogyan? S annyira terjedne az ellenszenv köztetek? És te, öcsém?

ENDRE. Én ángyomasszony dacára maradok.

HERMINA. Eddig legalább örömmel nyilvánítá vitéz hadnagy úr, hogy férjemet közelebbi útjában elkísérendi.

ENDRE. Ó, ne vonjatok el e szent küszöbtől, melynek köre nekem minden leckéitek mellett is oly kedves. Szabadságomból alig bírok még néhány napot, engedjétek ezt itt töltenem. Lám nem lophaték el tőletek annyi időt, hogy az országgyűlést megtekinthessem, s láthassam a magyar alkotmánya innepében. Gyermekekoromban hagytam

el e hont, s mostanig nem láttam - ah, mennyi szép történt itt ezalatt! Ki tudja, mikor láthatom viszont, meglehet, soha, de emlékét szívem beljében fogom hordozni végleheletemig, s ajkimon nyelvé, melyet a hosszas távollét e percig nem bírt elfelejteni. - Vajha e nyelven döröghetném¹ egykor kormányzavam torkos ágyúimnak, rendítő éljennel köszöntve hegyet és sziklát Dardanelláktól a Jóremény fokáig - és amerre hab és tenger árad!

- KELENDI *ki Endrén merengett magában.* Nem csalatkozáam benne. Végre is ő lesz házam nemtője! *Kezén fogja Endrét - szembenéz.* Öcsém - egyedül vagy a világon, kit igazán szerettem; elmondhatod te is ezt nyílt szívvel?
- ENDRE. Dunába akarsz ugratni? Minek az előbeszéd?
- HERMINA *magában.* Minő különös hangulat ez férjemben. Vett volna észre valamit?
- KELENDI. Egykor sokat szenvedtem miattad.
- ENDRE. Te valál oka. Hányszor kértelek, hogy fogadd el vagyonom felét, mint ami téged úgyis jog szerint illet.
- KELENDI. Engem nem az bánt - hanem -
- ENDRE. De hát mondd el végre, mit akarsz?
- KELENDI. Mit akarok? Magam sem tudom. Sokszor szív és ész komor sejtelmeken elfáradva beteggé tesz az értelmet és nyelvet - ah, nem lehet szólnom. Lássátok, én egy mogorva kereskedő vagyok - és családomat nem boldogíthatom oly mértékben, mint óhajtanám - holnapokat útban töltök... és...
- ENDRE *közbevág.* Az égre, bátyám, kifáradsz a beszédben, anélkül hogy egy szavad értsen.
- KELENDI. Ah, ki nem mondhatom, mily nehéz most töletek távoznom.

HATODIK JELENET

Arthur, előbbie.

- ÁRTHUR. Az útra minden készen áll.
- KELENDI. Isten hozzád, nőm - isten hozzád, öcsém!
- ENDRE. Mire e búcsú? Pár nap alatt visszajössz, aztán az első postáig úgyis elkészérlek.
- KELENDI. És te, Hermina?
- HERMINA. A lég nedves, édes férjem, főfájástól tartok. *Megcsókolja.* Isten hozzád, kedvesem, az éj híves - át ne hűtsd magad. Isten veled.

---

¹ a magyar vezényleti nyelv követelése.

KELENDI. Hol Ödön?
HERMINA. Sétálni ment nevelőjével.
KELENDI. Árthur legyen öre házamnak és ügyeimnek távollétémben, ne feledje bizalmamat. Isten veletek. *El. Endre, Hermina és Árthur követik. Hermina az ajtónál Árthurnak maradást int.*

HETEDIK JELENET

ÁRTHUR. Lesz gondom ügyeidre. Homlokredőid sokkal világosabban szólnak, hogysem ne tudnám, honnan fúj a szél. A Braumüller-háznak vége van, s nem leszek bolond a zivatart bévární, mely házadat elsodorja. Az asszonynak pedig mit sem szabad gyanítani a közelgő vész felől, mielőtt húszezer pengő forintos ígérését teljesítette. - *Kikiált.* Vilmos!

NYOLCADIK JELENET

Szolga, Árthur, később Hermina.

VILMOS. Uram!
ÁRTHUR. Délután a legjobb bérkocsit rendeled az Orczy-kertbe.
VILMOS. Értem.
ÁRTHUR. Estvére pedig egy első emeleti páholyt a német színházban. *Egy bankjegyet ad.* Mi megmarad, a tiéd.
VILMOS. Értem, nagyságos uram. *El.*
ÁRTHUR. Az úr pokolban is úr marad. *Ki akar menni a középajtón, Hermina szembejön, karját udvariasan felajánlva.* Ha úgy tetszik, szép nagysád.

Oldalterembe vezeti, mialatt a kárpit legördül.

MÁSODIK FELVONÁS

Bilsenné lakásán egyszerű szoba.

ELSŐ JELENET

ÁRTHUR.

Húszezer forint! Hol húszezret ily könnyen ígérnek, ott a magánytárcában hatvanezernek legalábbis kell lenni. A fényűzés különben is nagy. S kire néz e gazdagság? Egy kölyökre, kit egy tavaszi szél könnyen kiszólít az élők sergéből. A gazdag nagybátya nem rossz költemény volt - megtette hatását, s e hatás húszezer forintot ér. Testvérem vagyonára nem számolhatok mindaddig, míg őt felszenelve nem látom. - Feldneréknél is nyomot kell vesztenem, mert egybekelésem holnapra van határozva, ez pedig lehetetlen anélkül, hogy álarcomat továbbra is megtarthassam, s akkor végem volna.² Gondolkodik. Hogy a húszezres kölcsönt hatvanezeresre fogom emelhetni ez valószínűbb, mert a szenvedélyt a legfelsőbb fokra csigáztam; verjük hát a vasat, míg meleg. - Jövel te egykori fény, kényelem és élvezet, melyekre lelkem jogosítva van! Hol és miként? Szerencsémre bízom. Míg a tényező kezem között nincs, további terveim szélnek eresztem.

MÁSODIK JELENET

Árthur, Bilsenné.

ÁRTHUR

figyelemmel nézi Bilsennét, ki őt számba sem veszi. Isten velünk, néne!

BILSENNÉ.

Velünk? Velem igen - önnel sohasem volt, báró.

ÁRTHUR

félre. Ebbe ma megint sátán bújt. Fent. Méltatlanul bánik velem. Meg akartam önt látogatat...

Bilsenné merőn nézi.

ÁRTHUR

félénken elhallgat. Egyetlen lény, ki felettem hatalommal bír. Fent. De egy nyájas szót legalább...

BILSENNÉ.

Kívánja tán, hogy mulassam is?

ÁRTHUR.

Tegyen, amint tetszik.

Bilsenné leveti kalapját, kendőjét, egy székre ül, felteszi szemüvegét, könyvet veszen elő, olvas - mindezt ünnepélyes lassúsággal.

ÁRTHUR.

Templomban volt, néne?

---

² helyesen: ez pedig lehetetlen anélkül, hogy álarcomat el ne vessem, s akkor végem volna.

BILSENNÉ *anélkül, hogy a könyvből kinézne.* Oda önök járnak hölgyeket vizsgálgatni és kacérkodni.

ÁRTHUR *türelmetlenül.* Már ez mégis bosszantó.

BILSENNÉ *ránéz.* Mi bosszontja, báró.

ÁRTHUR. Semmi... semmi...

BILSENNÉ *leteszi a könyvet.* Nos, mi bosszontja?

ÁRTHUR *magában.* Végre is csak kell vele szólnom. *Fent.* Ha csakugyan akarja tudni, az, hogy ön legkisebb tekintéllyel sincs éveim s rangom iránt.

BILSENNÉ. Éveit vétkeiről felszámolom, s ezek elmocskolák rangját.

ÁRTHUR. És ön sohasem vétkezett?

BILSENNÉ. Igen, mert ember voltam s vagyok, ámde az emberi gyarlóság nem menti ki az ön bűneit, s azon borzasztó végtől sem óvja meg, melyet haldokló anyja karjaim közt jövendőt.

ÁRTHUR. E bánásmód nemigen illik össze azon tartalék pénzzel és ajándékkal, mit én...

BILSENNÉ. Mit ön nekem adott, ugye? - Még nem is mondá ki egészen, s máris tudja, hogy hazudott. Ön adott? Midőn testvére ad önnek is, ki nélkül ön koldulna. Ne restellje azonban felszámítani, mit adhatok én önnek, s mit vehetek el öntől. De nem önért teszem, hanem angyal jó testvériért, valamint azt is tudom, hogy ön e pillanatban is elvesztene, ha szüksége nem volna rám. Így szeretjük mi egymást, báró: ön retteg tőlem - én gyűlölöm önt.

ÁRTHUR. Bilsenné asszony engem félreért, s teljességgel nem akarja elismerni, hogy jellemem darab idő óta egészen komoly irányt vőn, mire ha tetszik, bizonyossággal szolgálhatok. Íme, én ön határtalan rendelkezése alá vetem magam, mondjon, mutasson módot, mely által fiatal hibáimat jóvátehetem?

BILSENNÉ. A halál.

ÁRTHUR. Tehát csak egy nyájas hangot sem vagyok képes ön kebléből kiesengni? Minden hajlamát elvesztém?

BILSENNÉ. Mert ön egy kárhozatos nyereség után sóvárog, s engem mint akadályt ki akart hányni kártyái közül. Szerencsére jobb lélekkel bírok, hogysem ezt megbosszulni kívánnám; nem önért, hanem anyjáért, ki barátném volt, és testvériért, kinek nevelését átvettem. - Ön azon ürügy alatt hozott Pestre, hogy testvére az itteni lég hasznos leend; én jól tudám, miért, de engedék, mivel meggyaláztatása halálra sebzené áldott testvérét, ki még önt nem ismeri. Ön kínos nyugtalansággal lesi most testvére sírját, a kolostort, s én e kétségei közepette mint rém állok ön előtt, mert igen jól tudja, hogy csak egy szavamba kerülhet, s ön megint koldus. E szó még eljöhetne, báró, ha derék hűgának valahol szép és biztos jövőt találhatnék, de

- mintsem oly férj kezére jusson, mint ön - inkább menjen kolostorba.

ÁRTHUR.

De szolgáljon mentségemül...

BILSENNÉ.

Semmi sem szolgálhat. Én ön helyében inkább magamat áldoztam volna fel, mintsem testvéremet elevenen eltemessem. - Térjen istenhez, még nem késő. *Könyvet vesz elő, s olvas.*

ÁRTHUR

magában. Ott vagyok, ahol voltam. Ezen asszony hajthatatlan, mint a márvány, s következetes, mint az idő; irántami gyűlölete sátánkedélyben fogamzott. Kétségbeesni ugyan még nincs okom, de a bizonyos való itt rám nézve fentebb állni látszik, hogysen számomra érettnak hihessem. - Jövel azért te, hatvanezer forint! *Fent.* Az ég segítse az olvasásában épületes tanulságra, Bilsenné asszony. *El.*

BILSENNÉ.

Ámen!

HARMADIK JELENET

BILSENNÉ

utána néz. Életrabló. Mérges kinövése az anyatermészetnek - megvesz a lég, mely megérint, s elfonnyad az élet, mely tiédhez kapcsolva van, mint enyém, melyet bűneid rothasztának meg. A sátán sima nyelvvel ajándékozott meg, és szép arcot eszközölt orgyilokul neked, hogy hozzáférhess mindahhoz, ami szent. Vessz el, s utolsó napon a véghetetlen kegyelem se találjon mentséget számodra! *Tovább olvas.*

NEGYPEDIK JELENET

Endre, Bilsenné.

ENDRE

az ajtóban megáll. Szabad? Nem fogom önt háborgatni?

BILSENNÉ.

Szabad.

Endre előrejön kezét akar csókolni.

BILSENNÉ

elvonja kezét. Szidalmat inkább, hadnagy úr, mint kézcsókot.

ENDRE.

És miért?

BILSENNÉ.

Sokszor tapasztaltam már, hogy a kézcsók a nyelvnek első lépése tekervényes útra.

ENDRE.

Amint tetszik. Hol Margit?

BILSENNÉ.

Nincs hon.

ENDRE.

Sajnálom.

BILSENNÉ.

S nem vagyok én itt önnek?

ENDRE.

Megbocsásson - úgy vélem az idő köztünk unalmasan telnék.

BILSENNÉ. Miért?

ENDRE. Mert - alig hiszem, hogy oly tulajdonokkal bírjak, melyek tisztességre kora előtt tetszést nyerhetnének.

BILSENNÉ. Bír egyet legalább: egyenes nyelvét.

ENDRE. Pedig éppen ettől félttem.

BILSENNÉ. E tulajdonának köszönheti ön, hogy házam előtt megnyílik, s azon hitemnek, hogy szándoka komoly.

ENDRE. Ezt nem állíthatom.

BILSENNÉ. Fogom-e tudni okát?

ENDRE. Mivel Margit hajlandóságában kétkedem, legalább mit eddig tapasztaltam, azt mondhatatlan jósnál és közönséges részvétnél egyébnek a legnagyobb hiúsággal sem nevezhetem.

BILSENNÉ. Hátha én többről is biztosítanám.

ENDRE. Lehetséges-e?

BILSENNÉ. A leány még eddig sem könyvből, sem divatból szeretni nem tanult, alkalmat sem volt. Ez egyszerű magyarázata elfogulatlan magyarázatának.

ENDRE. Ah, ön maga a kegy! Tehát lehet reményem?

BILSENNÉ. Mivel érdekeltelte meg?

ENDRE. Fájdalom, semmivel!

BILSENNÉ. Keresett alkalmat?

ENDRE. Azt idő előtti tolatásnak tartottam volna, hiszen tizenhárom napja hogy először láttam.

BILSENNÉ. E tizenhárom nap említésével ön kétségkívül azon tettét akarja emlékembe hozni, mint első érdemét, hogy Margitomat néhány járdahős körmeiből kiragadta, kik elég szemtelenek voltak őt a város közepén megtámadni?

ENDRE. Ön balul ítél: azt akárkiért megtettem volna, aztán bőven valék érte jutalmazva, midőn szabadságot nyertem e drága küszöbön átlépni.

BILSENNÉ. Keressen tehát ezután alkalmat.

ENDRE. Arra már nincs időm. *Leverten.* Így minden elveszett!

BILSENNÉ. Hogyan?

ENDRE. Csak öt napig mulathatok még.

BILSENNÉ. Ha e tárgy oly fontos önre nézve, áldozhatna még...

ENDRE. Napot, életet, mindent, de becsületet nem.

BILSENNÉ. Miért becsületet?

ENDRE. Tizennégy nap alatt becsületszavamnál fogva szolgálatban kellennem.

BILSENNÉ. És nem tart becsületszegésnek egy ártatlan hölgyet remény nélkül hagyni, miután keblében oly szenvedélyt gyújt, melytől élete látszik függeni.

ENDRE. E tekintetben keblem tiszta, mivel e célra soha egy ígét sem használtam. Mint mondtam, asszonyom, öt napom van, s most azért vagyok itt, hogy elhatározó feleletet nyerjek élet-halálra.

BILSENNÉ. A leány szegény.

ENDRE. Ha kincset akarok keresni Péruba megyék.

BILSENNÉ. Alant körben született, és senkije sincs.

ENDRE. Mi köze tengernek a ranghoz?

BILSENNÉ. Én önt csak szavaiból ismerem - és a nyelv sokszor megcsalt már.

ENDRE. Ha csálhatatlan meggyőződést akar, engedje Margitot e pillanatban oltárhoz vezetnem.

BILSENNÉ. Öt nap alatt.

ENDRE. Mit mond - lehetséges-e?

BILSENNÉ. *komolyan.* Öt nap alatt, míg a leányt sorsához elkészítem.

ENDRE. *nyakába borul.* Anyám - boldogságom - mindenem!

BILSENNÉ. *eltolja magától.* Lám, ön nem tud uralkodni magán.

ENDRE. Tehát öt nap alatt a legboldogabb emberek egyike vagyok.

BILSENNÉ. Azon feltétel alatt, hogy titkolni fogja a szó szoros értelmében mindenki előtt, mert oly akadályokat gördíthetnének ön elébe, melyek által mindent elveszthet; érti - azon feltétel alatt.

ENDRE. Itt kezem és legszentebb becsületszavam.

ÖTÖDIK JELENET

Margit. Előbbiek.

MARGIT. *sebesen Bilsenné felé.* Lásd, anyám, már megjöttem.

BILSENNÉ. Nekem pedig úgy tetszik, soká késtél.

MARGIT. Lehetetlen volt hamarább. Xavéria néne oly sok szépet beszélt a kolostori életről, hogy nem lehetett otthagynom. *Meglátja Endrét - meglepetve.* Ah - hadnagy úr!

ENDRE. Fogadja üdvözetemet. *Vonásain mereng.* Ah, mily bájos!

BILSENNÉ. De mi fárasztta el ennyire, leányom?

MARGIT. A bérkocsi megrázott, aztán szaladtam a lépcsőzeten.

BILSENNÉ. Lám, egy pillanatig hagylak szabadon, és már visszaélsz engedelmemmel.

MARGIT. Anyám. *Pirulva.* A pirongatást megérdemlem, de én - helyedben, legalább a hadnagy úr előtt nem tenném.

BILSENNÉ. Még néhány napig tehetem csak.

MARGIT. *érzékenyülten.* S nem fogsz többé anyám maradni? Ó, csak piron-
gass kérlek, hiszen - te örökre anyám maradsz.

BILSENNÉ. A szent öltöny alatt meg kell tagadnod minden földi kötelet.

MARGIT. Az emlékeket is, mely szíved szívemhez kapcsolta? Nem, anyám, isten ezt nem fogja akarni. Sőt szeretetem egy lánc, mely a mosta-
ninak szakadatlan folytatása lesz, s csak éltem enyészetével fog
végződni. A kolostor hallgatófalai közt is rólad zeng minden
szótaga imámnak. Mivé lennék ott is, ha elhagynál.

BILSENNÉ. Hátralevő életem csak néhány lépés a sírig.

MARGIT. Anyám! Ugye, hadnagy úr, ez könyörületlenség? *Szünet.* Ön is
igaztalan irántam?

ENDRE. *ki eddig rámerengett, elfordul. Magában.* Örökösén a kolostor!

MARGIT. Ön nem felel. *Kézen fogja.* Hadnagy úr, én nem sebezném ily
mélyen ön szívét.

ENDRE. Vagy legalább megédesítné a tört, mellyel átszúrja.

MARGIT. S érdemeltem volna ezt?

ENDRE. Nem, hiszen önnek nincs fogalma halálos sebekről.

MARGIT. Nem értem önt.

ENDRE. Meg fog egykor érteni, vajha e késő eszmélet oly fájdalommal ne
ismertetné meg, minőről most fogalma nincs, és oly drágán vásár-
lott bilincsek között, melyekért az élet minden örömeit adta el;
midőn a keresett boldogság helyett keble vágyait örök gyászszem-
fedél alá temette egy boldogtalan pillanat hevében. - Istenem, mi
nagy innep lesz az önre nézve!

MARGIT. És önre?

ENDRE. Rám nézve? Hogy jöhet e kérdésre? Én dalolok bogárral a mező-
ben, madárral az erdőben, orkánnal a tengeren, s hálát adok iste-
nemnek, hogy mezőben, erdőben és *megnyomva* fájdalomban
szabad vagyok.

MARGIT. De e fájdalom-bani szabadságát örömmel odaadná boldogság-bani
rabságért - legalább arcáról olvasom, hogy e szabadsága igen
keserű önnek.

ENDRE. Meglehet, hogy valót olvasnak szemei, hanem e keserű szabadság-
ban mégsem zengett el talán keblem vágyainak hattyúdala, ha
Margitra célozva azon drága érdek már ravatalon volna is, mely e
szabadságot megváltani képes - míg ellenben önnek a kolostori
életben remélendő boldogság-bani rabságát egy haldokló koldus is
visszautasítaná.

MARGIT. Szűnjék meg, uram - szűnjék meg.

ENDRE. Végre értjük egymást! *Szünet.*

MARGIT. *szünet alatt felnéz, szemei az Endréével találkoznak, Bilsennére tekint, könnyekre fakad.* Hadnagy úr, legyen irgalmas, s tekintse anyámat, kit még soha meg nem bántottam.

ENDRE. Véli, hogy fájdalomban feledem a kötelességet? *Fővegét veszi.* Azon megnyugvással megyek el, hogy e perc nehézségének oka, akaratból legalább, nem valék.

MARGIT. És ez elég önnek?

ENDRE. Hol csak fájdalmat remélhetek, igyekszem a kisebb résszel beérni. Isten önnel.

MARGIT. Isten önnel - mikor láthatom még?

ENDRE. Soha.

MARGIT. Soha - ön mondá ezt?

ENDRE. Én. Miért űznék játékot fájdalomimból?

MARGIT. *megfogja.* Nem - ön így nem távozik el.

ENDRE. Még ma indulok.

MARGIT. Örökre?

ENDRE. Örökre - hiszen mit érdekli ez önt?!

MARGIT. *kis idő után erőt vesz magán.* Megbocsásson, botor valék azt hinni, hogy ön örömmel várja meg felszentelésem napját.

ENDRE. E napot várjam meg?

MARGIT. S nem érdekelné önt, második atyámat, ki gyalázattól mentett meg? Avagy megbánta tettét?

ENDRE. Jótét által nem én lettem első koldus.

MARGIT. És mit veszthete ön?

ENDRE. Életem egész jövőjét.

MARGIT. Általam?

ENDRE. Egyedül.

MARGIT. Ön téved. Önt csupán e pillanat ámítja, és én fogok találni kárpótlást önnek.

ENDRE. Kárpótlást -

MARGIT. Feledjen el. Én ígérem, hogy sohasem feledem, és imádkozni fogok ön nyugalmaért a - *elakad.*

ENDRE. A kolostor falai közt?

Margit elfogódva igen int.

ENDRE. Ott nem lehet úgy, mint a tengeren.

MARGIT. Csalatkozik, a néma falak, csendes magány és - örökös korlátoltatás mindazoktól, kiket - szeretünk, ájtatra bírják a lelket.

ENDRE. Mi ez a tenger sima arcához képest, midőn testvére a látkör, tükrére borulva, gyöngéd szellőkön repíti felénk a remény biztató színében honunk kedves felhőit? Mi ez egy nap alkonyához, mely ágyát, a véghetetlen vizeket bíborral elöntve, a megaranyozott habokon küldi hozzánk búcsúját, gyászlepellettel vonja be az eget, s csillagok fáklyáinál elhal? - Mi ez egy tengeri vészhez, melyben az elemek küzdésének fájdalma orkánok nyelvén jajong, midőn a dörgés villámszárnyakon hirdeti az egek harcát; míg végre ég és föld dühe, az egymás elleni csatában kifáradva medreikbe visszakorbácsolják a fellázadt hullámokat, s pihenni üzik a borús felhőket, e nagyszerű jelenetek rémeit, melyeknek sötét kárpitján a boldogságos szentanya képével átmosolygó hold szelíd arca álomba süllyeszti a felingerült természetet. A kiderült egyetem egy kivilágított egyház lesz az éj csillogó lámpáitól - melynek innepélyes csendjében, a lélek fensőbb ihlet szárnyain emelkedik hála érzetével a mindenhatóhoz?!

MARGIT. *e beszédbe olvadva.* Istenem, mi dicső jelenet lehet az!

ENDRE. S e jelenetek középett egy délceg hajó árbocán állva vész és vihar felett - hányatni hullámoktól felhőkig, onnan a föld tátongó gyomráig süllyedni, hol hajszálon függ minden pillanatja az életnek; e perc az, melyben Istent nem ismerő ajkakon is mindenható név rebeg, melyben a kétségbeeső gyermeki ragaszkodással találja meg az Úrnak megtartó jobbát.

MARGIT. Ah, minő vágyat ébreszte bennem, tanúja lenni egy ily jelenetnek!

ENDRE. Ó, ha ilyenkor mellettem érezhetném önt, láthatni imát rebegő arcán a szűzanya képét, olvasni szemeiben a megtartó atya szeretetét, mely el nem veszhet vész- és viharban, ha a dühöngő elem torka előtt ön keble volna szent menedékem, melyet bántólag illetni a halál is tartózkodik, minő biztos vezérem volna Margit e harcokban, a hősi nagyság oszlopáig!

MARGIT. Endre - mindent - mindent, csak keblem nyugalma ne háborítsa meg.

ENDRE. Engedje szívéig juthatni egy szózatát a legszentebb érzelemnek, mely önt az életre hívja vissza.

MARGIT. Azt hittem, hogy miután jövőmet tudja, nem fog alkalmat adni nekem, szívéhez folyamodni könyörületért. Miért titkoljam a valót? Míg önt nem ismertem, egy vágy nélküli teremtmény valék. Egy-szerű reményt bírtam a jövőben, lelkem előtt örömszínben állt óhajvásom, mely mióta önt ismerem - kötelességgé lett. Ne állítson rémet e kötelesség elébe, a teljesítés perce előtt! Ön eltávozand, szívem megreped talán, de vigasztalásom lesz, hogy e megrepedt szív - egy háladálos jó gyermeké volt. Engedje nemes szívéhez folyamodni, s ne tegye a szent magányt, melyben boldogságot kerestem, szívemnek börtönévé.

ENDRE. Ez utolsó szava?

MARGIT. Vigye magával istenhozzádomat, s emlékezzék meg vész és vihar között, hogy van egy kolostor falai közé temetett lény, kinek könnyűi ön által forróbbakká levének, mint az ön verejték cseppei a halál óráiban. - És most, anyám, örökre tiéd vagyok! *Bilsennére borul - szünet.*

BILSENNÉ. Hátha én a hadnagy urat tengerre követném?

MARGIT. Anyám - mit szólsz?

BILSENNÉ. Nagyon szeretlek, gyermekem!

MARGIT. A valót - a valót - és nem a pusztá reményt.

BILSENNÉ. Követnél?

MARGIT. Lehetséges-e - anyám?!

ENDRE. Margit!

MARGIT. Endre! *Endre karjaiba szalad, s elalél.*

BILSENNÉ *gyönyörtelve nézi. Ez az első jutalmam!*

HATODIK JELENET

Első felvonásbeli terem.

HERMINA *türelmetlenül.* Meddig fog ez még így tartani? Végetlen unalommal adózni sorsomnak! A legszebb nyári nap, minden lélek szabadban, sétányon, társasöröm élveiben; csak nekem kell e falak közt szenvednem helyzetem kínját - mert férjem, ki tudja, hol üzérkedik, a tengerész kerül, és Áthur - hah! e sima nád, mely eddig minden fuvallatomra hajolt, néhány nap óta rejtélyes kezd lenni előttem, érthetetlen, az egész emberen némi színét látom az alakoskodásnak. Megcsalt volna? Hiszen ezt saját romlása nélkül nem teheti, de talán csalódom, és békétlenségem oka, hogy minden iránt bizalmatlanságot táplálok? Ki háborgat?

HETEDIK JELENET

Hermina, Szolga. Később Feldner Louise.

SZOLGA *jelent.* Feldner Louise kisasszony!

HERMINA. Feldner Louise?... Jöhet. *Szolga el.* Feldner Louise... emlékszem, a gazdag kalmár leány, kinek atyja a múlt országgyűlés alkalmával nyert nemességet. Mit akarhat nálam?

LOUISE *előkelőleg öltözve.* Jó reggelt kívánok.

HERMINA. Üdvözlöm kisasszony. *Helyet mutat a pamlagon; félre.* Egyedül és teljes öltözékben, talán barátságomat keresi, hogy a világba vezessem, vagy ékszerit bámultatja. *Fent.* No, s kedves kisasszony, ön nem foglal helyet? - Minek köszönhetem e szerencsét?

LOUISE. Bocsánat, asszonyom, csupán egy pár komoly szó az, mely alkalmatlankodni kénytet.

HERMINA. Komoly szó - alkalmatlankodni? - Örvendek, ha tán némi tanáccsal szolgálhatok.

LOUISE. Ön anya és feleség.

HERMINA. A kezdet meglepő. Igen - anya és feleség - tovább, édesem.

LOUISE. Ennélfogva, úgy hiszem, nem lesz szükségem ön legszentebb kötelességeit megemlíteni.

HERMINA. Azt tartom, hogy e tekintetben segélyre vagy intésre szükségem nincs. *Félre.* Mit fogok hallani?

LOUISE. Mindaddig nincs, míg kötelességének elmellőzése más emberek szerencsáját, becsületét és életét nem fenyegeti.

HERMINA. Becsületét, életét? - Kedvesem, talán az ajtót tévesztette el?

LOUISE. Nem, asszonyom, én jó helyt vagyok, és bár tudám, hogy kigúnyoltatom, ezáltal nem fogom magam elutasíttatni. Önnek ki kell hallgatni engemet.

HERMINA. Kíváncsivá tesz - szóljon tehát, az ég szerelmére.

LOUISE. Mintegy két héttel ezelőtt kezem atyámtól kegyed férje által tengerész öccsének megkértem. Én, ki a tengerészt e napig sem ismerem, megegyezésem nem adhatám, mindamellett, hogy ezáltal atyám haragját magamra vontam.

HERMINA. És most egyebet gondolt. - Hja! ez a jelenkor bűne. S mit segíthetnék e tárgyban *gúnyosan* kötelességem teljesítésével.

LOUISE. Legyen türelmes, asszonyom. Nem egyeztem meg, de inkább más ok miatt, mit önnek nyilvánítanom kell. Ezen ok - gróf Strahlenberggel való korábbi viszonyom.

HERMINA. Gróf Strahlenberg, e név ismeretlen előttem.

LOUISE. Asszonyom, az ajkat igazmondás sohasem piszkolja be, ha olykor vétket árulna is el. Ön ismeri Strahlenberget, ön csak ezelőtt három nappal páholyban ült vele a városi színházban, s ugyanaz napon együtt kocsiztak az Orczy-kertbe.

HERMINA. *magában.* Tehát Kahlberg, minő kalandor! *Fenn.* Kedvesem, én tetteimről számolni nem tartozom; azonban, ha ön viszonyt sejt köztem és Strahlenberg közt, ruházzon több ingert kecskéire és vonzó szépségére, melyek elég hatalmasak voltak grófját egykor elbájosolni és leláncolni. Becsületszavam adom, hogy akárminő siker jutalmazandja, sem fogom azt irigyelni.

LOUISE. Ezen eszközre szükségem, valamint eddig nem volt, úgy ezután sincs. Viszonyomat sem anyagi üzérkedés, sem rangvadászat nem szülte, csupán a legtisztább szerelem, miután a gróf nem szűnt meg ostromolni. Atyám tudja most e viszonyt, és megegyezését bírom. Hogy pedig a gróf célja komoly, azt esküiből, miket nagyrészt levelekben bírok, megmutathatom. Az eljegyzés napja ma lett volna a gróf határozta szerint, de úgy látszik, hogy esküjét és szent fogadását feledte néhány nap óta, mióta kegyed őt köréből nem bocsátja. Ó, engedjen egy emberi szózatot keblébe hatni, mielőtt néhány lépése még nagyobb fájdalmat okozhatna! Sebet ejtek talán kegyed szívére, de legyen könyörülő, s mérje meg, ha lehet lealáztatom e percben, midőn egy férfi miatt ön előtt esengni kénytetem. Alkalom eltévesztheti a legjobbat is, kerülje ön - az istenért, kerülje ez alkalmat, hiszen nem verseny az mitől rettegek - de - becsültem...

HERMINA. *magában.* A dolog valóban komoly. Kisasszony, igyekezni fogok.

LOUISE. Asszonyom, nem pusztá ígéretet, tettet kívánok, vagy - semmivé lettem. *Elébe borul.* Ó, lásson a porban lábainál, és ha még ennél is aljasb megaláztatást akar, keressen bosszút magának rajtam, fájdalommon - csak - nyilvános gyalázatomon ne!

HERMINA. Keljen fel - keljen fel - kérem, Louise.

LOUISE. Egy ősz atyát fog ön sírba temetni! A kétségbeesés széléről kiáltom önhöz, asszonyom, halálom előtt csak egy menedékem van még - s ez ön férje! Ne hagyjon a végsőhöz folyamodnom.

HERMINA. Mindent - mindent elkövetek. *Felemeli.*

LOUISE. Tehát remélhetek, ó, ez felette nemes öntől, s az ég nem feledi el jutalmát. Engedje kezét csókolnom. *Meg akarja csókolni.*

HERMINA. Hah! *Visszaretten.*

LOUISE. Mit jelentsen ez?

HERMINA. E karperecek...

LOUISE. Tőle bírom ajándékban.

HERMINA. Tőle bírja ön ajándokul?

LOUISE. Ajándokul tőle egy emlékezetes napon, midőn önnek irántai szerelmét nekem megvallá, de amelyet nevetségesnek állított.

HERMINA. Szerelmemmel kérkedett - és nevetség tárgyának használta - ah, gyalázatos! *Kis szünet.*

LOUISE. Megbocsáthat ön?

HERMINA. Kisasszony, tartsa meg e karpereceket, és ha valaki kérdezné, mondja, hogy tőlem bírja.

LOUISE. Asszonyom...

HERMINA. Mindketten megcsalattunk egy olyantól, ki nem Strahlenberg, hanem egy alacsony kalandor.

LOUISE. Asszonyom...

HERMINA. Megengedjen, most saját fájdalmam foglal el. Azonban önnek még nincs oka kétségbeesni, hibája talán helyrehozható, a hatalom legalább kezemben van.

LOUISE. Az ég vezérelje önt.

HERMINA. Fogadja becsületszavam, anyja, barátnéja leszek, megkísértve, mit erőm tehet - de most - most hagyjon magamra, legyen nyugodt - a remény öné, enyém a fájdalom *megcsókolja*. Isten önnel, isten önnel.

LOUISE. Fogadja hálám - örök hálám! *El.*

NYOLCADIK JELENET

HERMINA *Louise elmentével rögtön kitör.* Gyalázatos! Meglop és elárul - egy bőrben Strahlenberg, Kahlberg, Friedenthal, gróf, báró és kalmársegéd, és ugyanazon ördög minden alakban! Ó, hogy dühöm árjába nem fojthatom őt ármányival együtt. Bosszút, bosszút, ó ég! De hol vehessem azt, midőn álarcát nem húzhatom le gyalázatom nélkül? - Majd fogok találni gyilkot titkaidban, s ten szíved mérgével étetlek meg. - Hol volt eszem, midőn e gaz kalandor szavaiban érdeket lelék, hova aljasítám lelkemet? Ó, istenem csak percnyi erőt még, hogy bosszúm előtt meg ne örüljek. *A pamlagra veti magát. Kívül zaj.* Minő lárma, zaj - talán a leány bántott valaki által - ah, figyelmem is elveszett már!

KILENCEDIK JELENET

Kelendi, Hermina.

HERMINA. Férjem! Hidegvér, csak most ne hagyj el. *Erőt vesz magán, elébe megyen.* Minő szerencse vezérelt, férjem? - korábban érkeztl, mint vártalak. De e zaj - huzamosan tart, talán csak nem minket illet?

KELENDI *komoran.* E zaj?- nem. Valami ifjat elfogtak, mivel egy személyes leíráshoz igen hasonlíta, de baráti s ismerősi bebizonyíták, hogy nem a keresett személy.

HERMINA. S a személyes leírás?

KELENDI. Bizonyos báró Kahlenbergről szól, ki Lembergben kamrai hivatalban levén, a királyi pénztárból elidegenített tetemes mennyiséget, mint egy évvel ezelőtt megszökött.

HERMINA *magában.* Hah, öröm. A sors jól érti lelkemet, és pontos az időben.

Kelendi egy asztal mellé székre ül, s gondolatokba merülve papírral játszik.

HERMINA. E férjet mellőzém, ki értem áldozá minden percét éltének, e nemes férfit, ki talán most is jólétemen fárasztja agyát. Csendesedjél, szívem - csendesedjél, e percben nyugalomra van szükséged. *Férjéhez.* Édes férjem, úgy látszik, e papírok nagyon bírják figyelmedet.

KELENDI. E papírok? e tömeg nem bírná el gondjaimat.

HERMINA. E panaszt most először hallom ajkidról.

KELENDI. Fehér lapok - semmi egyéb, és mégis néhány karcolás e rongyokat nagy nyugtalanság eszközévé tehetné.

HERMINA. Aggodalmat szül bennem ezen ismeretlen hangulat. Szólj, kedves férjem.

KELENDI. Az idő itt volna szólni, hiszen rég eljött. Kedélyedtől vártam e percet, mely nyilatkozatom eddig késleltette.

HERMINA. Kedélyem parancsodnak mindig alárendelve van.

KELENDI. Legyen hát, tovább úgysem halaszthatom. Hanem ígéred kell, hogy szavaim szemrehányásképpen nem veended.

HERMINA. *magában.* Elárultattam volna? Istenem, mit fogok hallani! Ó, én mindent megérdemlek.

KELENDI. Hermina, mit gondolsz, mekkora összeg szükséges ezután évi fenn-tartásodra gyermekeddel együtt?

HERMINA. Istenem... férjem...

KELENDI. Légy erős - e nyilatkozat nekem már eddig is sok fájdalmat szült.

HERMINA. Tehát elválás.

KELENDI. Elkerülhetetlen.

HERMINA. Ó, ne engedd szíved alaptalan rágalmak martalékának.

KELENDI. Rágalmak? Úgy hiszem eddig szabadok valánk tőlük, hogy ezután mi lesz, az ég tudja.

HERMINA. Gyalázatnak kitéve?

KELENDI. Meglehet.

HERMINA. S nem bocsátsz egy hangot szívedig, mely mentségemül...

KELENDI. Arra most nincs idő. Felelj kérdésekre; mekkora összeget vélsz elégnek, hanem a fényűzésről le kell mondanod, mert ezen összeget ezután - két kezem által kell keresnem.

HERMINA. Férjem, gondolj gyermekedre, kit semmivé fogsz tenni.

KELENDI. Meglehet.

HERMINA. S férfiú kebledben, mely oly gyakran volt nemes tettek kútfeje, egy szózat sincs mellettem?

KELENDI. Ok nélküli beszéd. Tudtam előre, hogy ezzel kell elvesztegetni időmet. Néhány percnyi késés még véghagyományomat írathatná velem e papírra.

HERMINA. Istenem! -

KELENDI. Tehát csakugyan szemrehányás alakjában kell szólnom.

HERMINA. Tedd, hiszen méltán szenvedem.

KELENDI. Neveltetésed túl vala feszítve azon körön, melyet szülőid és saját vagyoned megbírhathnának, ezt tudod. Hogy házasságunk percében sem bírtunk többet csekély jövedelmemnél, ezt is tudod; de hogy bírásodban egy földi édennel valék megáldva, hogy szerelmedben minden verejtékcsepp meg volt fizetve, melyet jóléted és vágyaidnak áldozhaték, s hogy jóléted szabályozá életem perceit, nyugalmat és kényelmét, ezt - én tudom. De vágyaid soha nem voltak birtoktehetségünkkel egybehangzásban, és fényűzési szenvedélyedet csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel elégíthetém ki mind e percig, s én ezen erőt nem sajnáltam - mert - szerettelek.

Hermina a pamlagra tántorog, rárogy.

KELENDI. Intettelek gyakran, gyermekünk nevében kértelek, kinek koldusbotnál egyebet nem remélheték, hasztalan, sőt nyertem oly feleletet is, mit e napig sem feledhettem - de - szerettelek. A fényűzés, vendégeskedés, kocsid, legényid, páholyod stb. végsőre kénytetének, s kölcsönöznom kellett kísérletim sikerének fejében; hitelezőimet, míg vállalatim terhét bírtam, pontosan fizethetém, de az utolsó, a Spalieri-féle triesti ház megbuktával - mely a Braumüllerét rögtön vonta maga után - engem is végveszélybe döntött, és most, kétszázhetvenezer forint adósság közepette, három nap alatt minden remény nélkül csőd alá jutok.

Hermina az asztalra borul, zokog.

KELENDI. A fényűzésről tehát le kell mondanod. Én ezutánra többet nem ígérhetek annál, mit mindennapi falatomtól megvonhatok. Azonban, ha valahol kilátás, vagy fényesebb élet mosolyogna rád, *könnyei kitörnek*, e pillanaton túl szabad vagy; - én - gyalázatom terhét egyedül akarom viselni.

HERMINA *felkél - férje elébe tántorog, lábaihoz borul. Férjem! Szót keres - elakad.*

KELENDI. Itt könnyeid nem segítenek.

HERMINA. S lehetne oly aljas teremtés a földön, ki áldozatid éldeletében elemészte jobb napjaid reményét, inségedben és nyomorodban elhagyjon? Ó, mélyen érzem, hogy az égnek ezen ostorát érdemelttem. Elfeledem minden percét eltölt életemnek, s keblembbe ültetém emlékéit e siralmas lecke keserű gyümölcsének, csak engedd, hogy kövesslek az inségben, osztozzam a sanyarban, engedd - ó, engedd e vétkes nőnek az örömet ezutáni verejtékidet letörölni - a nőnek, ki nem szerezhethet már oly boldog órákat borult napjaidra, melyekkel csak e perc fájdalmát letörölhetné!

KELENDI. Azt véltem, szavaim sírodat fogják megásni, mert ennyi erőt nem sejték nálad, nem a megtérés e könnyítő malasztját. - Ily lelkű nővel

nincs nyomor - nincs ínség. Jer, foglald el ismét azon helyet keblemben, mely bírásod óta mindig tiéd volt, és lesz végpercemig.
Felemeli.

HERMINA.

Ó, e végtelen jóság megrepeszti szívemet - nemes lelkű férj - tapodj el, én - téged - megcsal - ó én nem vagyok méltó ölelésedre.

KELENDI.

Szívemre, nőm, kit az ég nekem kárpótlásul, egyetlen legdrágább kincsemül adott vissza. Jőjj velem, segíts azon pálya göröngyein, melyet balsorsom oly zordonná tett - én melletted mindent feledek.

Hermina férje karjai közé rogy.

A kárpit legördül.

HARMADIK FELVONÁS

Első felvonásbeli terem.

ELSŐ JELENET

ENDRE

köpenyben, kívül. He - holla - *belép.* Patvarban, bátyám megérkezett, mégis sehol egy lélek. *Köpenyét leveti.* Talpig átáztam, s a sok naplopók közül egy sincs, ki legalább szobám ajtaját felnyitná. Akarnám, hogy a háziakat a zápor szabadban érje. Már csak bevárom, míg valaki jön, addig pedig átadom magam a tengeri időtöltésnek - s unatkozom. *Leül - kényelembe helyezi magát.* Unatkozni? Én mondtam e szót? Midőn nincs oly perc, melyben szívem és lényem szerelem játéka nem volna. Ah, mi édes rabság!

MÁSODIK JELENET

Kelendi, Endre.

ENDRE.

Lám csatlakoztam - azt hívé, senki sincs hon. Isten hozott, bátyám, valóban szellőszárnyakon kelle repülnöd, hogy ily hamar megérkezel.

KELENDI.

Alig érkeztem, s viszont el kell utaznom.

ENDRE.

Ily időben?

KELENDI.

Az nem akadályoz.

ENDRE.

Huzamosan?

KELENDI.

Holnapig legfeljebb - addig néhány szóm volna.

ENDRE.

Hozzám?

KELENDI.

Igen és érdekedben.

ENDRE.

Halljam.

KELENDI.

Meg akarlak házasítani.

ENDRE

megdöbben. Engem, bátyám -

KELENDI.

Hiszen csak nem fogsz örökké nőtlen maradni.

ENDRE.

Örökké nem - de most - hirtelen.

KELENDI.

És miért ne most, midőn én szellemi és anyagi tekintetben hozzád illő nőt találtam.

ENDRE

magában. Szent Úristen, mi akar ebből lenni?

KELENDI.

Például egy szép és fiatal hölgy, ki jegypénzül mintegy kétszázezret kap. *Szünet.* Nos?

ENDRE. Valósággal meg nem foghatom.

KELENDI. Mi van itt megfoghatatlan? Hogy váratlan rád nézve, azt hiszem, de miután a huszonhatodik évet betöltöd, a feltétel kedvező, hiszen mondhatni szerencse.

ENDRE. Mind jó - hanem mégis - lehetetlen.

KELENDI. De hát ugyan mi akadályoz?

ENDRE. *magában.* Becsületszavam adtam Bilsennének, hogy szerelmem senkinek el nem árulom. *Fent.* Én a nőt nem ismerem, pedig akarom, hogy ilyes játékban a szív is részt vegyen, főként, ha kényteleníteném e szépséget egy kétszázezer forintból álló tőkéhez toldalékul venni. Tudod, bátyám, minő bajos az élet egész jövőjét egy pillanatban kockára tenni.

KELENDI. *mogorván.* Tudom.

ENDRE. Azért ha boldogságom szíveden fekszik, hagyj meg szabadságomban, hagyd e gondot rám. Jöhet pillanat, melyben meg foglak győzni, hogy ezen elsietés igen káros lett volna.

KELENDI. Hát ha a hölgyet megismered?

ENDRE. *nyájasan.* Bátyám, jó vagy hozzám, tudom, szeretsz, jobban, mint magadat, tudom, gondjaid alá vagyok rendelve, ezt mind tudom - csupán ez egy pont kivétel, melyben szívem titkosb húrjai közé idegen hangot vegyülni nem hagyok. Engedd e pontban a rendelkezés szabadságát nekem, s számolj kétszeres hálára.

KELENDI. Kényszeríteni jogom nincs - amint akarod. *Kétségbeesve.* Így minden elveszett.

ENDRE. Elveszett - minden - bátyám?!

KELENDI. Ez az egyetlen reményem volt.

ENDRE. Bátyám! *Szünet.* Az égre - mit jelentsen ez?

KELENDI. *erőt vesz magán.* Egy kis házi baj - semmi más.

ENDRE. Az nem lehet; én jól ismerlek - apró házi bajok soha sem korbácsoltak arcodra ily vonalt.

KELENDI. Majd megtudod.

ENDRE. Miután késő lesz, midőn most még segélyül szolgálhatnék.

KELENDI. Boldogtalanságoddal sohasem.

ENDRE. Mit nekem boldogság - boldogtalanság, ha a tiéd forog kérdésben. Tudni akarom.

Kelendi el akar menni.

ENDRE. *útját állja.* Csak nem fogsz erőszakoskodni?

KELENDI. Tönkrejutottam.

ENDRE. Mit hallok?!

KELENDI. Ez az egész.

ENDRE. Ott van minden vagyonom.

KELENDI. Fogsz e három nap alatt megszabadításomra fordíthatni egy fekvő vagyont, mely atyánk vég hagyománya szerint bánthatatlan?

ENDRE. Rettenetes.

KELENDI. Már megvan - a történet visszavonni nem lehet. Szegény nőm!

ENDRE. És semmi mód nincs megszabadításodra?

KELENDI. Semmi - mindent elkövettem. *Szünet.*

ENDRE. Semmi - mindent elkövetett - és semmi! - Egy reménye volt még, melyet utoljára tartott, és ez - bennem élt, bennem, ki vagyont örökölt, s bár koldussá lőn, soha panaszt nem teve. Semmi remény egy családos apának, ki segély nélkül Isten szabad egénél egyebet bírni nem fog, mit éhező gyermekének mutathasson...

KELENDI. Megbocsáss, öcsém, terhelni nem akartalak. Ezt gyalázatom közepette sem tenném.

ENDRE. Semmi remény - és én az utolsó bizodalmat ölném meg boldogságom fukar latolgatásával? Sohasem. *Belharccal.* Én elveszem a lányt.

KELENDI. Megegyezésemmel már nem.

ENDRE. Tehát anélkül. Véled, hogy midőn boldogságodról van szó, mely sajátom is, alkudozásnak köztünk helye van, ha a pokolnak kínait venném is el? Miért nem szóltál csak néhány nappal ezelőtt, most minden másként volna! *Magában.* Ah, szerelmem!

KELENDI. Öcsém - ez a legszebb testvéri találkozás, szemeidből en könnyim folynak.

ENDRE. *elfogódva.* Nem folynak már. *Megtörli szemeit - reszkető hangon.* Mikor lesz a menyegző?

KELENDI. Tőled függ.

ENDRE. Egypár nap múlva mennem kell. *Megint kitör.* Ah, szívem.

KELENDI. Ó, ne ezen arcot, Endre, életem fonnyad el vonásin!

ENDRE. Körülményed érdekelt, bátyám, s ez rázott meg annyira.

KELENDI. És ezen áldozatban semmit sem kockáztatol?

ENDRE. *küzdvé.* - Semmit. -

KELENDI. És senkit?

ENDRE. - Senkit.

KELENDI. Van egy, ki látja szívedet, és hallja szavaid, ha ezen áldozattal örök szemrehányásra kárhoznád lelkemet.

ENDRE. Egyszerű dolog az egész, azért nem titkolom. Egy kolostorba készülő hölgyet akartam az örökös rabságtól megszabadítani.

KELENDI. S most -

ENDRE *fájdalommal, melyet rejtteni igyekszik.* Kolostorba menend.

KELENDI. És szíved?

ENDRE. - Szívem? - Fel lesz mentve szentebb kötelesség által egy tettől, melyet csupán felebaráti részvétből cselekedett volna.

KELENDI. Fájdalmad elárult. Endre, ha ez szerelem...

ENDRE. Nem az - nem az, bátyám. *Félre.* Ah, mi kín hazudni!

KELENDI. Arcod hamis tanú.

ENDRE. Meggyőződhetsz ten szemeiddel.

KELENDI. Hogyan?

ENDRE. A dolgot vele úgyis tudatnom kell. *Leül, írni akar.* Miként kezdem? - Nem lehet - örök Isten, még egy percnyi erőt! *Írni akar.* Nem lehet!

KELENDI. Mit akarsz?

ENDRE. Egy levélt - de ezen acéltollal nem lehet.

KELENDI. Mást hozzak?

ENDRE. Nem - írd magad. *Feláll.*

KELENDI. Mit?

ENDRE. Tollad alá adom. Értelem csak most ne hagyj el!

KELENDI. *leül.* Készen vagyok.

ENDRE. „Kedves Margit! Sajnálva kell megvallanom, hogy szinte balgaságot követtem el.” *Nyugtalanul fel s alá jár.* „Nem csupán szegénysége miatt” -

Kelendi közben a végszókat ismétli.

ENDRE. „Hanem jelen állásomat s jövőmet illető több tekintetekből” *El-fogódva.* Mivé teszem e szegény teremtet!

KELENDI. Tekintetekből.

ENDRE *végig nagy küzdéssel.* „Le kell mondanom szándékomról. A kolostorban, úgy vélem, keble nyugalma, melyet talán megháboríték, visszanyerendi. Megbocsásson könnyelműségemért - utolsó szavam, feledjen el - én ígérem - hogy önt feledni fogom.” Magában. Kétségbe fog esni!

KELENDI. Feledni fogom -

ENDRE. „Kelendi Endre.”

KELENDI. Az aláírást is?

ENDRE. Mindegy - nem ismeri kezem.

KELENDI. És kívül?

ENDRE. „Bilsenné asszonynak, Leopold utca 163. szám.”

KELENDI. Kész - nézd át.

ENDRE *átveszi, kezében reszket a levél - könnyi kitörnek - elfordul - magában. Repedj meg, szívem!*

KELENDI. Jól van?

ENDRE. Jól - igen jól van. *Félre.* Ah, mennyi boldogság halt meg e sorokban! *Visszanyújtja.* Az utóiratot még.

Kelendi ír.

ENDRE. „Én e pillanatban tengerre utazom. Isten önnel.”

KELENDI *elvégzi, összehajtja a levelet, rövid gondolkozás után. Öcsém, a levél még kezemben van.*

ENDRE. Át fogod adni.

KELENDI *gondolkozva.* E viszony régi semmiképp sem lehet, azért fájdalmát inkább e jelenet által felizgatott kedély - mint szenvedélytől okozottnak hiszem. *Fent.* Legyen akaratod szerint. Én átadom.

ENDRE *kezén egy gyűrűre tekint - végre reszketve levonja, s átadja. Vidd ezt is - jegygyűrűm volt!*

KELENDI *átveszi - gondolkozva távozik - megáll - magában.* Jövendő nője szép - ez talán csendesíteni fogja. *Fent.* Öcsém, ha leendő nődet látni akarsz...

ENDRE *hirtelen.* Soha!

KELENDI. Akkor e levélre sincs szükség. *El akarja szakítani.*

ENDRE *rögtön.* Megállj! Ha e levelet elszakítod vagy kézbe nem adod, e pillanattól megszűntem testvéred lenni, és többé látni nem fogsz. Hol azon hölgy?

KELENDI. Rábírtam Herminát, hogy alkalmat keressen őt idehozni.

ENDRE. Itt van? *Magában.* Mindegy, át kell adni magamat sorsomnak.

KELENDI. Szólhatsz vele, mikor akarsz.

ENDRE. Jól van, bátyám.

KELENDI. Megnyugodva távozik. Engedje az ég, hogy néhány pillanat múlva a legbensőbb boldogság és meglelégedés környezzen mindnyájukat. *El.*

HARMADIK JELENET

ENDRE *szemeivel kíséri.* Engedje az ég! *A pamlaghoz tántorog.* Most tudom csak, mint szerettem őt - ah, mily boldog valék pár perccel ezelőtt, oda örökre - isten hozzád, életem virága! *A pamlagra borul - szünet.* Köszönöm neked, Istenem, hogy ennyi erőt adál semmivé tenni egy ártatlan lényt, ki azon biztató szón kívül, melyben élete reményét hitte, egyébbel nem bír - ki bennem volt boldog, ki most

kétségbeesik s meghal - semmivé saját örömem... ah kínaim özönébe fúlok! Csendesedj keblem - hol azon férfierő, mely az ég villámival dacolt, mely az elemek harcát nyugalommal kereste? Átok reátok, hogy ki nem oltátok e nyomorú életet, melyre most már szükségem van. *Fájdalmába mélyed.*

NEGVEDIK JELENET

Hermina, Louise, Endre. Louise és Hermina azon ajtón jönnek, melyen Kelendi elment.

HERMINA. Legkisebbet se vonakodjék. Öcsém bár hadfia - bír gyöngédséggel a nők iránt.

LOUISE. Felette sokkal tartozom kegyednek.

HERMINA. Amit teszek, nem csupán önért van. *Meglátja Endrét.* Endre.

Endre feltekint - felkél.

HERMINA *Endrét bemutatja.* Kelendi Endre tengerész hadnagy. Feldner Louise kisasszony.

ENDRE *hidegen bókol, magában.* Adj erőt és türelmet Úristen!

HERMINA *Endrét vizsgálva - magában.* Könnyben fáradt szem, fájdalomdúlt arc, még mindent elronthat. *Fent.* Hívattál orvost, Endre?

ENDRE *elértve - magában.* E tapintatteljes segély jókor jött. *Fent.* Nem szükség - csak egy kis főfájás, már elmúlt.

HERMINA. Azt hiszem, hogy e főfájás tökéletes eloszlatására a legjobb gyógyszer ajánlhatom. *Louise-ra mutat.*

ENDRE. Mindenesetre.

HERMINA. A jó siker felől bizonyos vagyok.

ENDRE. Ángyom engem felette önzővé tesz.

HERMINA. Azon reménnyel, hogy önzésedben Louise kisasszony további orvoslásra is ingeret fog találni. *Magában.* Magokra hagyom, talán jelen nem létem elhárítva tartózkodásukat, kölcsönös érzelmet támaszt bennök. *Fent.* Most pedig legyen szabad rövid időre távoznom, férjem e pillanatban útra indul, s részemre némi foglalkozás maradt. *El.*

ÖTÖDIK JELENET

Endre, Louise. Endre Herminát az ajtóig kíséri. Visszajőve Louise-nak a pamlagon helyet mutat, melyet elfogad, maga pedig egy székre ül - nagy szünet.

LOUISE. E perc, úgy látom, terhelő hadnagy úrra.

ENDRE. Egészben nem tagadhatom, azonban úgy hiszem, hogy helyzetünk különös voltában mentséget fogok találni.

LOUISE. Hadnagy úr!

ENDRE. Ön ellenkező feleletet várt, jól tudom, de tudom azt is, hogy e perc mindkettőnkre nézve terhelő.

LOUISE. *méltósággal.* Ön még szabad.

ENDRE. És ön nem? Ó, ne vonjon azon térre, kisasszony, melyet most mindkettőnknek vagy legalább nekem kerülni kell. Mi e pillanatig soha nem láttuk egymást; azon körülményeket pedig, melyek egybehozának, jelenleg bókók által sem kimenteni, sem méltányolni nem lehet.

LOUISE. Kimenteni? És miért?

ENDRE. Úgy vélem, mindketten túl vagyunk azon ponton, hol hosszú bevezetés volna szükséges. Az ismeretség első pillanatában már férj és nő levén belőlünk, szívünk hangulatáról beszélni annyi volna, mint viszonyunkat, érzelmünket s egész valónkat nevetségessé tenni, és hogy ezt elkerüljük, teljes őszinteséggel kell egymás előtt feltárni keblünket. Mi félünk egymástól, mert viszontérvzés köztünk szerepet nem játszott, és mert mindkettőnket e lépésre nem saját akaratunk, hanem egy rokoni szózat benső parancsa bírt, melynek áldozatul esénk.

LOUISE. Ön pirulni kénytet.

ENDRE. Legyen nyugodt, kisasszony. Ily esetben a tiszta lelkiismeret és nyílt kebel nem utolsó vigasztalás. Hogy kötelességek összeütközésével talán nem a helyesbiket választánk, csak az idő mutathatja meg, melynek mindketten aggodalommal nézünk elébe. Azonban úgy hiszem, ezen kötelességet nem lesz oly nehéz végeznem, mint aminő nehéz volt azt elvállalnom.

LOUISE. Ön nemes lelkű!

ENDRE. Hagyja ezt, igen gyenge gyógyszer ez oly sebre, mely már temetni való. Kárpótlás itt egyedül az lehet, ha oly szívet nyerek, mely enyémet egész valójában érti.

LOUISE. Arról biztosíthatom.

ENDRE. E biztosításhoz, kisasszony, engedelmével, még némi kétség fér.

LOUISE. Hogyan?

ENDRE. Atyja kívánságának ellenszegülés nélkül engedett ön?

LOUISE. *habozva.* Én... igen...

ENDRE. Ez azt tenné, hogy az ész önnél siket volt a szív hangjára, pedig szívében volt oly érzelm, mely jelen helyzetével egybe nem hangzik, erről elfogultsága meggyőződött az első pillanatban.

LOUISE. Uram.

ENDRE. S ha minket valaki figyelemmel megnézne, aligha azt nem fogná mondani, hogy nekem pénzre, önnek pedig mindenek előtt egy férjre van szükségünk.

LOUISE. Hadnagy úr!

ENDRE. Kétségtelenül, és míg önnek e tekintetben titkai lesznek, emésztetni fogják keblét, mindaddig, míg tőlük meg nem szabadul.

LOUISE. Ön kínokat áraszt lelkemre.

ENDRE. Óhajtom, hogy kínai számomra keserű gyümölcsöt ne teremjenek; de legyen meggyőződve, hogy határozatom sokkal rendíthetlenebb, hogysen bárminő körülmény visszalépni kényszeríthetne - ha szinte ezáltal... *kis szünet, vizsgálva Louise-t* ön szemébe könny tolul... tehát igazam volt!

LOUISE. Hadnagy úr!

ENDRE. Én szívemet önnek lába elé tevém.

LOUISE. Legyen köszönetes!

ENDRE. Ne aggódjék, bárminő csapást elbírok, de - megcsalatást...

LOUISE. Megcsalatást...

ENDRE. Ez igen keserű jegyajándék volna kegyed gazdag tőkepénze mellett.

LOUISE. Tehát meg kell vallanom...

ENDRE. Meghallgathatom-e anélkül, hogy ön pirulni ne legyen kénytelen?

LOUISE. Ó ég... nem...

ENDRE. Nem... értem... elég!

LOUISE. Ne átkozzon, meg valék csalatva.

ENDRE. Ki által szerencsétlen?

LOUISE. Ön e ház nyugalmaát fogja feldúlani.

ENDRE. E ház nyugalmaát - nem értem önt.

LOUISE. Kelendi úr védenca - segéde -

ENDRE. Ártur?

LOUISE. Gróf Strahlenberg név alatt jutott hozzánk, s csak tegnap tudhatám meg a valót.

ENDRE. A nyomorult!

LOUISE. *elébe borul.* Öljön meg, ó, öljön meg!

ENDRE. Megölni önt - azért mert ember, mert szívéhez egy maroknyi gyarlóságot vetett a teremő, melegágyául jövendőjére csírázó fájdalomnak?! Letépni arcát, mivel a sors kegyeskedett azt boldogtalan-ság cégérének felütni?! Sokkal nyomorúbb szív az, kisasszony, melynek egy ily nyomorú életre, mint öné, szüksége van, és ez a szív - enyém. Keljen fel, s köszönje sorsának, hogy oly bíró elébe állítá önt, mely előtt az igazság pirulni kénytelen. *Felemeli.*

LOUISE. Ön nemes lelke nem némítja el a belső bíró szemrehányásait, nem azon tudatot, hogy gyalázatomat jövendő boldogtalan-ságába kell elrejtennem.

ENDRE. Béküljön ki szívével - íme, én megkezdem az engesztelődést helyzetem iránt; ön pedig megnyughatik, hogy oly férfi bírja kezét, ki titkait soha nem fogja sem szemrehányás, sem bosszú eszközeként használni. Láthatja végre, hogy találtam egy bennünket egybekötő láncot, s ez csak egymás megismerésével volt lehetséges - és miután az első perc előre rettegett fájdalmait leszámolánk, egy jobb jövőnek legalább reményét ne hányjuk el.

LOUISE. Ön új napot derít lelkemre.

ENDRE. Szereti ön még a csábítót?

LOUISE. E pillanatban úgy érzem, hogy sohasem szerethettem.

ENDRE. Elég. Becsületbeni megtámadhatása mostantól kezdve engem gyaláz meg, ezért ne feledje, hogy férfikar védi önt. Összekelésünknek három nap alatt meg kell történnie, és ha valaki e rövid határidő miatt némi bámulnivalót találna, szolgáljon okul, hogy négy nap múlva tengerre utazunk.

LOUISE. Ön akaratjától függ minden perce életemnek.

ENDRE. Most pedig e három napra búcsút kell öntől kérnem, mely lelkem nyugalma számára szükséges, minthogy itt Pesten azalatt oly dolgok adhatnák elő magokat, melyek vagy akadályoznának, vagy bátyám előtt elárulnának. Azért az ön gaz csábítóját sem vonhatom számításra anélkül, hogy e ház nyugalma most már fel ne háborítsam. E három napra tehát el kell távoznom, azon reménnyel, hogy kevés légváltás és elszóródás kívánt befolyással lesznek fellázadt kedélyemre. Addig is béke önnel.

LOUISE. Boldogság angyala lebegjen ön felett.

ENDRE. Isten önnel. *Sebesen el.*

HATODIK JELENET

LOUISE. Isten önnel - egy puszta isten önnel, és csak egy nyomorú kézszerítést sem! Nem érdemeltem-e ennyit egész lényem kínpadra állításával? Megtagadva magamtól minden kíméletet, kitérve sebeim egy oly férfiasan nemes kebelnek?! - Ó, én nyomorult vagyok! Midőn bírni óhajtanám, és minden percet vágyainak kitanulására használni, eltávozik egy mosoly, egy vigasztaló szó nélkül, és elszóródásban keres enyhülést! Jól értettem őt. Szerelmet nem adhat, tán becsülést sem, a szájalom pedig ily fájdalmak előtt koldusajándék - ily áron nem fogadhatom el hitét. *Könnyűi kitörnek.* Az utolsó eszköz van hátra, melyben legalább a megnyugvás bizonyos. Ez által megérend, s áldozatáról megismerve az oly közönségesnek tartott lelket - porait talán becsülni fogja. *Ingadozva el.*

HETEDIK JELENET

Hermina hálóterme oldalajtókkal - a fenékfalon lebocsájtott kárpitok, oldalról a kárpit előtt egy pamlag. Elöl asztal, rajta gyertya, csöngettyű sat. Kívül a felvonás végéig rendre növekedő vihar. Egy óra tizenkettőt üt.

HERMINA

oldalról jön. Éjfél, és férjem még nem érkezett meg. A vihar mindig zordonabb, s útja veszélyes lehet. Istenem, vezesd őt az éjhomályban, tartsd meg családjá boldogítására. Vihar, szélvész. Különös félelem gyötri szívemet, neme az előérzetnek, melyen hatalmat venni nem tudok. Endre házunk legbiztosb öre eltűnt ily időben, és senki sincs jelen, ki ha valami történnék, segédül és védelmül lehessen, csupán Ártúr, de kiből már többé nem bízhatom. Bizonyos irtózás futja el idegeimet egy idő óta, valahányszor ezen emberre gondolok. Meg kell tőle mindenáron menekednem. Ó, csak házam nyugalma ne volna általa kockáztatva! Mindegy, kötelesség parancsol, és férjem még ma fog tudni mindent; hiszen csak vétkes könnyelműség és nem bűn az, mit vele tudatni kénytelen vagyok. Életem jobb részét adnám oda, ha keblem e szemrehányástól ment volna! Imakönyvet veszen elő, s olvas - kis szünet. Nem lehet, ajkaim imára nyílnak, s lelkem másfelé barangol. Leteszi a könyvet, nyugtalanul fel s alá jár. De talán igenis felcsigáztam nyugtalanságomat, hiszen hányszor utazott már vészes időben anélkül, hogy legkisebb baj érte volna. - Nyugodt leszek. Pamlagra ül. Itt várom el, gyermekemről gondolkozom, ki oly szépen alszik, s azon édes jövőről, mely családomra üdvöt áraszt. Vajha e boldogság Endrére is kiterjedne! Bízom Louise-ban, ő okosan felfogva helyzetét, bizonyosan igyekezni fog magát ily férfit érdemessé tenni. Mintha álom fogná el szemeim; nem csoda, a múlt éjeken sokat szenvedtem - megkísértem az álom balzsamát - ledől s majd elalszik.

NYOLCADIK JELENET

Ártúr, Hermina.

ÁRTÚR

Endre díszöltönyében lassan benyit, szétnéz, az ajtókat megvizsgálja. Az oldalajtók zárva, a főbejárást maga zárja be. Itt volnék, ki mondja meg nekem, mi történhetett itt két nap alatt? Kihűlt volna az asszony irántam, vagy a férj vett volna észre valamit? Legalább e pár nap alatt szembetűnőleg került; sőt, a cselédeknek is megparancsolá, hogy a tengerészen kívül akármi esetben se bocsásanak meg a háziak közül is senkit hozzá, s a tengerész díszöltönyét kelle mesterségesen kézhez kerítnem, hogy valami módon bejuthassak. A törvényszék nyomomban van, szabadulásra kell minden percet használnom. Utolsó segédszer e nő szerelme vagy erőszak, de a legrosszabb esetben is van kezemben eszköz, mely által az asszonytól segílyt csikarhatok. Férje távol van, a pillanat kedvező;

dologra hát hamar, nincs elveszteni való időm. *A kárpit felé megyen meglátja.* Mit látok? A pamlagon, még nem feküdt le, megkísértem. *Kezével érinti.*

HERMINA *felretten, hátratekint.* Te vagy, Endre, mint megijesztél - megérkezett férjem?

ÁRTHUR. Én vagyok, Hermina.

HERMINA *visszaborzad.* Ön, uram. Minő szemtelenség - hogy merésztél ön...

ÁRTHUR. Hallgasson meg.

HERMINA. Távozzék e percben.

ÁRTHUR. Csendesen - csak egy szót.

HERMINA. Távozzék mondom, vagy segélyért kiáltok. *A csengettyű után nyúl.*
Árthur elkapja előle.

Hermina az ajtóhoz akar futni.

ÁRTHUR *útját állja - pisztolt ragad.* Csak egy szó - egy pissenés, s ön halva velem együtt e pillanatban.

HERMINA. Elborzadok! Vérem jéggé fagy e gázságon, uram, mi jogosítja önt?

ÁRTHUR. Mi jogosít? Ön nagyon hamar készen akar lenni a számadással. Mi jogosít? A kérdés valóban egyszerű - emlékezőtehetségéről akar ön ezáltal tanúbizonyságot tenni? Láthatja lépéseimből, hogy szándokban minden kockáztatva van.

HERMINA. Mit akar ön?

ÁRTHUR. Együtt távozni önnel e pillanatban, alkalom, minden készen. Kövessen, rázza le súlyos bilincsit, melyek férje buktával még elviselhetetlenebbek lesznek. Ne vesse meg a kedvező percet, mely egy végtelen boldogság özönében fogja önt fürösztetni.

HERMINA. Ah, gyalázatos! Nem tudok szót találni.

ÁRTHUR. Ne legyen oly szigorú maga iránt; az önre nézve többé mit sem ér, mert tudja meg egy szóval, hogy én el vagyok határozva mindenre a legvégsőig.

HERMINA *méltósággal.* Mit akar ezzel mondani?

ÁRTHUR. Szeretlek, Hermina, oly lángjával a szenvedélynek, mely a teremtmény első gondolatában született, oly hevével a kebelnek, mely sírgöröngybe is életet bírna támasztani - szeretlek rettentő kínaival a nélkülözésnek, s e kínok többé nem ismernek korlátot gondolatban és tettben - megválasztám a percet, jer, szökjél velem.

HERMINA. Én önnel, áruoló, kinek gondolatában már meg van fertőzve minden, ami szent, ki egy tekintettel lelkeket mérgez meg, ki egy lehelettel száz boldogságot öl meg, ki nem méltó azon szemrehányásra, hogy megcsalt. Utadra jöttem, alávaló rabló, mint másokat, engem is megloptál, s ékszereimen vásároltál szerelmet. Ismerlek, kalandor.

ÁRTHUR. Ah - így vagyunk?

HERMINA. S mivel egykor a megfélelkezésig balga valék, gaz merényeidet tovább akarod fűzni körülem.

ÁRTHUR. Hahaha! *Egy székre veti magát.* Ez dicső.

HERMINA. Mit akar ön?

ÁRTHUR. Most, asszonyom, összehívhatja cselédeit, vagy az egész utcát, ha tetszik, majd leckét fogok nekik tartani a női kötelességekről - s több effélékről.

HERMINA. Hah!

ÁRTHUR. Vagy ha e fáradságot restelli, bevárom férjét, nekem úgy sincs vesztenivalóm, legfellebb bőröm - ez pedig már sokszor nem volt enyém.

HERMINA. Rettenetes!

ÁRTHUR. Önnek van fiacskája - mit tesz az? Neve, állása - mit tesz az? Nekem semmim sincs, és ez teszen valamit.

HERMINA. Uram.

ÁRTHUR. Beszéljen kőfalaknak.

HERMINA. Azok is meghallgatnának, ha érthetnék szavam, márványban is fel tudnám ébreszteni egy szikráját a hálaérzetnek! Mi volt ön, midőn e ház küszöbén először belépett? Mit nyert ön azon férfi által, ki életet ada önnek, és jövőjét akará biztosítani? Nem emberiség hangját, nem hálaérzetet keresek önben, hanem emlékeztetem a mindentelátó haragjára, mely e pillanatban mennydörgésekben hirdeti a méltányosság szózatát. Mit akarhat ön velem, ki túl vagyok az élet fiatal érdekein, kiben, elsenyvedve a lelkiismeret emésztő lángja által, nem bírna ön egyebet vágya hamvainál.

ÁRTHUR. Ha önt nem bírhatom, legalább biztosítását kívánom jövőmnek.

HERMINA. Szóljon.

ÁRTHUR. Emlékezni fog ezelőtt néhány nappal tett ígéretére.

HERMINA. Kábaság, mire hiúságom ösztönze, oly ígéret volt, melynek nem vagyok képes megfelelni.

ÁRTHUR. Nem tartozom a könnyen hívők közé, asszonyom.

HERMINA. Ön jelenleg nyomorult állásunkat ismervén, igazmondásomról meg volna győződve.

ÁRTHUR. Felette fösvény az asszony, emlékezzék csak azon házi boldogságra, mely kezemben van, nem drágább ez kissé azon hitvány összegnél, melyért csak szekrényéig kell lépnie.

HERMINA. Esküszöm önnek, uram.

ÁRTHUR. Nem ér az semmit.

HERMINA. Vigye minden ékszeremet...

ÁRTHUR. Hitvány fukarság. Nekem messze kell utaznom, ez pedig a szomszéd határszélig sem elég. Végre is kifogyunk az időből. *Pisztolt szegez mellének.* Most ért, asszonyom.

HERMINA. Megálljon.

ÁRTHUR. Nos?

HERMINA. Csak egy pillanatig engedjen gondolkozni.

ÁRTHUR. Nincs idő.

HERMINA. *magában.* Más menekvés nincs. Be kell várnom férjemet, tán addig más segély is érkezhetik.

ÁRTHUR. Nem várákozhatom.

HERMINA. Követni fogom.

ÁRTHUR. Ez változtat a dolgon. *Magában.* Az első postán megszabadulhatok tőle. *Fent.* Tehát legyen, de tüstént.

HERMINA. Egy kis türelmet, csak - míg legszükségesebb öltönyeim összeszedem.

ÁRTHUR. Arra sem időnk, sem szükségünk - csupán pénzére.

HERMINA. Csak néhány szót, Árthur, hiszen úgysem állhatok többé ellent magamnak. Női kötelességből meg akarám tagadni szívem azon vallását, melynek minden ígéje lelkedben él - de tovább nem lehet. - Igen, én követlek szerencse és nyomorban, csak egyetlen szóval biztosíts, hogy kebled melegében híven fogod őrizni azon érzetet, melynek nevet és családot feláldozok.

ÁRTHUR. Esküszöm.

HERMINA. Az úr, ki mennyben lakik hallja esküdet, s mennydörgésben visszahangozza azt.

ÁRTHUR. *magában.* Ó, csak mennénk már. *Fent.* Kedvesem, az idő siet.

Kívül kocsizörej, mely hirtelen megszűnik.

HERMINA. Hah! Ez férjem *megragadja azon kezét, melyben a pisztol van.* Elkéstél rabló - férjem itt van, s holnap börtönben ülsz.

ÁRTHUR. Mit akar -? Hah, kígyó! *Küzd.* Saját gyalázattal fojtalak meg.

HERMINA. Mit nekem gyalázat egy ily gonosztevő ellenében. Néhány pillanat alatt itt van férjem, kezébe adlak, gyilkos - össze fog morzsolni.

ÁRTHUR. *folyvást küzdve.* Bocsáss el, vagy családotól e ház lángjába temetlek.

HERMINA. Nem bocsátalak, ten vermedben fojt meg gazságod, bakó kezébe jut fejed - Hah! Férjem közelg - hallod lépteit?

KELENDI. *kívül.* Hermina, nyisd fel az ajtót! *Kopog.*

HERMINA. Segítség - férjem - segítség!

ÁRTHUR *kiragadja karját, s Herminát eltaszítva magától, átlövi. Vessz, kígyó.*

HERMINA. *Hah - isten irgalmazz - összerogy.*

KELENDI *kívül. Mi az - mi történik itt - nyisd ki. Verik az ajtót.*

ÁRTHUR. *Merre meneküljek. Az ajtókra szalad, zárva találja - visszafut, az ajtót folyvást verik, s azon pillanatban törik be, midőn az ablakon kiugrik.*

KILENCEDIK JELENET

Kelendi, szolgák.

KELENDI *berohan - az ablakon meglátja Árthurt. Szent egek - mit kell látnom - öcsém, Endre!*

Inasok Herminához sietnek.

KELENDI. *Irgalmas isten - nőm vérben!*

HERMINA. *Ah - férjem - meghal.*

A kárpit legördül.

NEGYEDIK FELVONÁS

Üvegajtós terem.

ELSŐ JELENET

ÁRTHUR

halványan, dúlt vonásokkal, gondba merülve. Nincsen-e oly lény a természetben, mely szem nélkül lát, oly tanú, ki fül nélkül hall, és oly beszéd, mely nyelv nélkül születik, hogy azon véres büntettet elárulja, melyre eddig csak a sötét éj bizonyosság. - Ha van, ó sors! Töröld ki az emlékezetet a teremtés országából, öld meg a tudatot, foszd meg eszmélettől a lelket, és lélektől a testet, áss sírt a voltoknak, állítsd meg a jövőt, és enmagad temesd el oly mélyre, hová a végítélet feltámasztó szózata sem hat le! *Eszmél.* Ennyire jutottam? - Azért erőszakoltatott nyakamba az élet, melyet elvetendő valék, hogy földi pályám végét vérben fertőzött kezekkel, lelkifurdalások kínos útjává tegyem? És rettenetes legyen előttem annak utolsó perce, a halál, mit az ifjú egykor nyugodtabb kebelével keresett - és talált volna meg?! Hol az igazság, mely engem így büntet? Avagy magam alkottam és készítettem e pályára véretem - kedélyemet s egész valómat, hogy már leheletem a bűn pusztító párája legyen, s az emberiség ellen elkövetett vétkekben szennyfoltot üssön címül fejemre? Nem - Isten, vedd számadásra azokat, kik a gyermeket csak követelni tanították, de kötelességet érezni nem, kit őt munkához szoktatni elmulaták, és örömeikben föröszték lelkét, melyekben az embert elhervasztó méreg csírázott. Ölni tudtok, emberek - de nevelni, lelket teremteni nyomorúk vagytok! - Nyugalmamnak örökre vége van: tervem megbukott, minden oldalról tátongó örvény, és a segélynek egy sugarát sem látom. A boldogtalan asszony tegnap óta hideg föld alatt, anélkül, hogy vesztetemre egy szót szólhatott volna, de árnyékomban képe felém sötétlik, s minden léptemet kíséri. Az ördög nagyon következetes, míg jobbjaival kiragad a veszélyből, rejtve tartja balját, éles körmökkel várva az időt, melyben számára áldozat érik - *megborzad.* Hátha rám ismert a tengerész legénye, midőn az öltönyt szobájába visszaloptam - ah, kerüld lelkemet, gyötrő félelem - rejtsd el ijesztő rémeid; az igazságnak vért szomjuhozó pallosától talán megmenthetem magam; hiszen gyanú még nem született. A tengerész öltönye mindenkit megcsalt, és ezt nem mulasztom el hasznomra fordítani, míg a távolban biztos menedéket lelek, s ezzel már tovább késnem nem lehet.

MÁSODIK JELENET

Kelendi, Ártúr. Kelendi gyászban megáll a pamlag előtt, és reá mereng.

ÁRTHUR

félre. Kelendi - nem vett észre.

KELENDI. Mindig itt szokott ülni, azt hittem, most is itt találom.

ÁRTHUR. A száanalom cégért tűzött ez arcra.

KELENDI. Nyomorú dolog egy nőben mindent bírni! *Körülnéz.* Mily üres házam. *Meglátja Árthurt.* Ön itt? Önnek még adósa vagyok.

ÁRTHUR. *ijedve.* Nekem?

KELENDI. Ön temeté el nőmet.

Árthur haboz, nem tudja, mint értse.

KELENDI. Köszönöm fáradságát, én tehetetlen voltam.

ÁRTHUR. *félre.* Vagy úgy. *Fent.* Valóban szomorú kötelesség volt, s fájdalmasan teljesítém.

KELENDI. Látom arcán.

ÁRTHUR. Arcomon... mit?

KELENDI. Ön teljes mértékben osztozik bánatomban. *Megszorítja kezét.* Barátom!

ÁRTHUR. *reszkette átengedi kezét, kerülve a Kelendi tekintetét magában.* Néma-e a halottak hazája?

KELENDI. Valának perceim midőn kétkedtem az ön lelkületében, de huzamos tapasztalásom megérlelé bizalmamat; egyedül ön az, kire balsorsomban támaszkodhatom, míg öcsém, kit imáadásig szerettem - ah, mily koldus levék egy csapással!

ÁRTHUR. Szűnjék meg, kérem, ne adja magát martalékul a fájdalomnak.

KELENDI. Nem tud még semmit felőle, merre távozott - hol tartózkodik?

ÁRTHUR. Legkisebbet sem.

KELENDI. Megfoghatatlan! Nem jött ön még semminek nyomára?

ÁRTHUR. Semminek. A lövés percében álomban valék, a durranás úgy hangzott szobámba, mintha az utcán történt volna. Az ablakhoz sieték, s kivehetém egyenruháját, éppen midőn az ablakon kiugrott, s a sötétben eltűnt.

KELENDI. Ennyit magam is tudok, mert szememmel láttam, de a tettnek okát nem érthetem.

ÁRTHUR. Úgy vélem, házassága erőltetése, mivel kútfejének a nagyságos asszonyt hitte.

KELENDI. De ezért gyilkolni! Nem - nem, ezt öcsém nem tehetette, ő, ki oly férfiasan nemes volt mindig, nem, itt valami mélyebb ármánynak kell rejtőzni. Rabló volt, nem más, ki gazdag zsákmányt remélt, és meglepetvén...

ÁRTHUR. *közbeszól.* De hát az egyenruha? A hadnagy ellenszenve a boldogulttal? Rögtön eltűnése...

KELENDI. Kérem, hallgasson. Ne gyilkolja le jobb érzelmem sugallatit, hiszen ez nem vihette őt ennyire, mert a házasságra kényszerítve nem volt.

ÁRTHUR. De az ajánlat ránézve erkölcsi kényszerítés volt, és ez olykor hatalmasabb...

KELENDI. Végtelen a nyomor, mit fejemre hozott. Az öreg Feldnertől e házasság reményében nagy összeget előlegezék, s már ki is bocsátám kezeim közül, emiatt kellett elutaznom. Azonban a boldogtalan leány tegnapelőtt mérget vett.

ÁRTHUR. *megrettenve.* Meghalt?...

KELENDI. Mondják, bizonyos Strahlenberg grófot szeretett, ki elcsábította s megcsalá.

ÁRTHUR. *elszörnyed.* Iszonyú!

KELENDI. A leány meghalt, s az összeg nincs többé kezeim közt.

ÁRTHUR. *akadozva.* Én - egészen - más okát tudom a leány halálának.

KELENDI. Mármost mindegy rám nézve, akármi lett legyen oka. Engem annyi csapás ért egyszerre, hogy egyike is elég örülségre juttatni.

ÁRTHUR. Nem akart oly férfi nyakára tolatni, ki mást szeretett.

KELENDI. Mást?... igen tudom - de ez nem volt szerelem.

ÁRTHUR. Sőt, szenvedély a legnagyobb túlságban, bizton állíthatom, mivel az imádott tulajdon testvérem. - Tegnap jöttem nyomára.

KELENDI. Testvére önnek? Bilsenné leánya?

ÁRTHUR. Bilsenné csak nevelője testvéremnek. Láthatja, uram, hogy e körülményekben én is sokat szenvedek, de önt terhelni nem akartam.

KELENDI. Köszönöm.

Kívül szomorú halotti zene hallik.

ÁRTHUR. Temetés!

Kelendi meghallva a zenét elfogódik, és a pamlagra borul.

ÁRTHUR. Kárhozat, ez a te köszöntésed! *A zene közeledik.*

KELENDI. Az ég könnyörületlen szenvedéseimben! E zene tegnap nőm koporsóját kísérte.

ÁRTHUR. Szűnjél meg, rettenetes hang - gyötrelmem méhében született - fájdalom volt anyád! Légy oly néma, mint a halott, melyet követsz, és oly süket, mint ez engem elhagyott irgalom!

KELENDI. Nézze meg a koporsó feliratát, ki azon boldog.

ÁRTHUR. *az ablakhoz megyen, olvas.* „Feldner Louise”! *Elborzadva visszatántorog.*

KELENDI. Kétségbe kell esnem a gondviselés iránt.

ÁRTHUR. Ez ének lelkem nyugalmanak sírdala. - Pokol, miként meneküljek e hangoktól?! *Bedugja füleit.* Ó, jaj nekem - összeborzad. A lélek fül nélkül is hall!

A zene elnémul.

KELENDI. Egy csapásra ennyi áldozat - egy kebelnek ennyi kín. Azt hittem, több erővel bírok!

ÁRTHUR. Mit - kérdezett ön? *Elveszi kezét füleiről.*

KELENDI. Valahára megszűntek e gyötrő hangok.

ÁRTHUR. *Kelendire mered.* Micsoda?... megszűntek? Nem hallja ön...

KELENDI. Mit?

ÁRTHUR. Tehát nem hall ön semmit?

KELENDI. Semmit - egészen megszűnt.

ÁRTHUR. Mi zúg tehát itt és itt, mint orkánnak jajgatása? Némuljatok el túlvilági hangok, mik agyvelőmhöz tapadtatok - hallgassatok el sírszellemek - kik e hangokba vegyültetek. Ha! Oly szózat ez, mely nyelv nélkül született, és az agy már nem józan többé, örök mánort ivott a gyöt-relem kelyhéből, fekélyt kapott tőle a szív - s felettök sír a remény.

KELENDI. Mit mível ön? Részvéte igenis messze ragadja. Vonalaiból azt hinné az ember, hogy megőrült.

ÁRTHUR. Gondolja ön?

KELENDI. Szűnjék meg, ezzel mit sem ad nekem.

ÁRTHUR. Pedig sokat elvettem.

KELENDI. Elvett - ön?

ÁRTHUR. Bocsánat, uram, oly zavart vagyok, az elmúlt éjeken sokat virraszték - agyam szédeleg - kevés nyugalmat kell keresnem.

KELENDI. Tegye azt, barátom.

ÁRTHUR. Vajha tehetném! *Oldalra tántorog.*

HARMADIK JELENET

KELENDI. Szegény ifjú! Sorsom inkább leveré, mint engem; nem csoda, nyomorból ragadtam ki, és házi boldogságom életfeltétele volt. Megmondjam-e neki, hogy tovább nincs módom tartani?

NEGYEDIK JELENET

Kelendi, Ferenc.

FERENC. Engedelmet kérek, uram!

KELENDI. Mit akarsz?

FERENC. Ó, uram - alig merem kimondani.

KELENDI. Röviden.

FERENC. Nagy teher nyomja szívemet, uram. A hadnagy úr nem vétkes.

KELENDI. Mit mondasz?

FERENC. Fejemet teszem érte.

KELENDI. Hogyan bizonyítod ezt meg?

FERENC. Úgy, hogy a hadnagy úr a gyilkolás előtt jóval elutazott, én kísérem őt ki a városból, uram.

KELENDI. Hová?

FERENC. Azt mondá, egy kis légváltásra van szüksége. Szegeden egy barátját kereste fel.

KELENDI. Tovább.

FERENC. Hát mikor hazajöttem - úgy alkonyat tájban, a hadnagy úr előszobájának ajtaját nyitva találok, pedig bezárva hagytam, s az ajtóban egy idegen kulcs volt. Megijedek - hamar gyertyát gyújtva körülnézek, hogy mit loptak el, de nem vettem akkor észre, hogy hiányzott volna valami; no, gondoltam magamban, a zsványnak bizonyosan szorult az irhája, nem volt ideje a belső szobát felnyitni, s üres kézzel megugrott, azután nem is akartam a dologból lármát ütni.

KELENDI. Tovább - tovább.

FERENC. Hát, uram, mikor meghallottam, hogy hadnagy uramat egyenruhában az ablakon látták kiugrani, és őt tartják gyilkosnak, akkor jutott eszembe, hogy az új egyenruhát az előszobában hagytam, mert azt is be akartam a bőrládába pakolni, de hadnagy uram itthon hagyatta velem, s úgy maradt az előszobában.

KELENDI. Ferenc - egy élettel leszek adósod, ha e vádat öcsémről leveszed.

FERENC. Isten előtt teszek esküt igazmondásomról, uram.

KELENDI. De hát ki vihette el a díszruhát? Nem gyanakszol valakire.

FERENC. De igenis gyanakszom, mert tegnap este, midőn a lépcsőkön jövök fel, hát a folyosó felől, a mi szobánk tájáról ablaktörést hallok, arra szaladok hamar - hát a segéd úrfi jön velem szemközt, a mi szobánk felől, de úgy futott, hogy nem is szólhattam hozzá. Megyek a szobánkba, hát a folyosóra nyíló ablak ki van törve, s a hadnagy uram egyenruháját bevetve a földön találok. Nem tudtam, mihez kezdjek, nem akartam a dolgot elhamarkodni, nehogy a hadnagy uramat még nagyobb gyanúba keverjem, hanem meg akartam várni míg megjön, s addig hallgatni, de amint a portól kitisztítám az egyenruhát, észrevettem, hogy az egyik vállrózsája el van sűrölve; ez akkor eshetett, midőn a gyilkos az ablakon kiszökött, gondolám, és tovább vizsgáltam, ha nem találok-e vérfoltot rajta, hát ihol - az oldalzsebben egy aranyba foglalt arcképet leltem, melyet én a hadnagy úrnál sohasem láttam, ezt bizonyosan a gyilkos feledte benne. Ez az arckép, uram, tán nyomára vezethet a dolognak, és tanú lehet mellettem. - Itt van -

KELENDI. *átveszi, elszörnyed.* Szent egek!

FERENC. Mi baj, uram?

KELENDI. Egykori jótevőm, megmentőm képe.

FERENC. Nem értem a ténsurat.

KELENDI. Ó sors! Mi megfoghatatlanok utald!

FERENC. Hát ismeri a képet, ténsuram?

KELENDI. E kép mását bírom, az eredeti egykor a szörnyű haláltól mentte meg.

FERENC. A kép hátára valami van metszve.

KELENDI. *olvas.* „Kahlberg” - Kahlberg - e név nem ismeretlen előttem. S e kép tulajdonosa lett volna nőm gyilkosa!

FERENC. Már akárki volt, és akármicsoda név van azon a képen írva, de hogy az egyenruhát a segéd úrfi lopta vissza az ablakon, arra le merem tenni a hitet.

KELENDI. Megáll az eszem e szövevényen.

FERENC. Talán várnók be a hadnagy úr megérkeztét, sokáig nem késhetik már, mert holnap utaznunk kell. Majd kérdőre veszi ő a segéd urat, mert neki ismerni kell a kép tulajdonosát.

KELENDI. Igazad van - de megállj. Segédemnek egy testvére van, kitől, úgy hiszem, felvilágosítást nyerhetek e kép felől.

FERENC. Adná isten!

KELENDI. Ezért, ha tán ő részes volna e merényben, őrizkedni kell, nehogy valamit gyanítson.

FERENC. Értem, uram, majd én szemmel tartom.

KELENDI. Tehát a dologra. Azon lény, kinek arca e csonton van, egykor életem tartá meg, most képe testvéremet adja vissza! *El.*

ÖTÖDIK JELENET

FERENC. Hála istennek, egy mázsa nehézség esett le rólam. Megérdemelném, hogy uram összemorzsoljon, mivel díszruháját el nem zártam, de most legalább nyomában vagyunk a gyilkosnak.

HATODIK JELENET

Endre, Ferenc.

ENDRE. *halványan, szórakozottan belép, fővegét elhajítja.* Itt volnék hát - most eskessenek, házasítsanak, azután el is temethetnek!

FERENC *kitörő örömmel.* Hála neked, istenem, csakhogy megérkezett, hadnagy uram!

ENDRE. E három nap eltölt szerencsésen, anélkül, hogy megőrültem volna - de még három ilyenért a paradicsom sem kell. *Meglátja Ferencet.* Hát te, Ferenc - nem haltál meg szomjan? Elfeledtem gondoskodni rólad, volt pénzed?

FERENC. Volt, hadnagy úr!

ENDRE. Mi az oka, hogy ily nagy csend van a háznál? Nincsenek hon? Azt hittem, hogy ma a házat is felforgatják.

FERENC. *magában.* Még semmit sem tud.

ENDRE. Kétszer kérdejem?

FERENC. A nagyságos asszony nem él többé.

ENDRE. Hermina? - Meghalt?

FERENC. Tegnap temettük el.

ENDRE. Oly hirtelen - oly véletlenül! És bátyám?

FERENC. Sokat szenved, tegnap különösen, azt hittük, hogy megtévelyodik.

ENDRE. Kétségkívül, a szárazon örök életre számítanak az emberek. Jó, hogy most hallom, máskor fájna.

FERENC. Meggyilkoltatott.

ENDRE. Nagy isten! - Ki a gyilkos?

FERENC. Még nem tudatik.

ENDRE. Hol van Ártúr? Hajókötelet neki kihallgatás nélkül. Nem mondtam, hogy ezen embert Grönlandba kell küldeni - a pokolban is igen közel volna a földhöz. Örökre bánom, hogy nyakát nem törém.

FERENC. Úgy hiszem, nem kerül el.

ENDRE. Mi lesz már házasságomból?

Ferenc vállat vonít.

ENDRE. Más temetésről nem tudsz?

FERENC. Temetésről -

ENDRE. Margit él még?

FERENC. Nem hallottam felőle - de el is feledém, a hadnagy urat egy levél várja, mely elment után nemsoká érkezett.

ENDRE. Tőle lesz - hozd el. *Ferenc el.* Szemrehányás, törött szív és könnyük, mindegy már - nagyobb kintől nem rettegek, mert - nincs!

HETEDIK JELENET

Endre, szolga. Később Bilsenné.

SZOLGA *jelent.* Bilsenné asszony!

ENDRE. Bilsenné asszony? Be ne bocsásd - *Szolga el.* Most Bilsenné asszony, inkább Egyiptom tíz csapása; örömeztőbb állok egy angol hadiflotta, mint jelenleg ezen asszony elébe.

Bilsenné bejön, Endre előtt megáll - merőn szembe nézi.

Endre elfordul - szünet.

BILSENNÉ. Én szemtelenebb vagyok önnél is, midőn elutasítanak is betolakodom.

ENDRE. *határozottan.* Olvasta levelemet?

Bilsenné némán rátekint.

ENDRE. Megértette?

BILSENNÉ. Mégis alig hiszem, hogy önnél akarva is szemtelenebb lehessenek.

ENDRE. Ha értette - mit akar még?

BILSENNÉ. S képes ily gazul elutasítani? Gyalázatos!

ENDRE *összerezzen - magához térve csendesen.* Ily kifejezésekre nő ellenében - nincs fegyverem. Röviden, asszonyom - nincs időm.

BILSENNÉ. Hm! - Az ártatlanságot megcsalni, sírba juttatni van idő.

ENDRE. Tehát szitkozódni jött; joga van hozzá, elismerem. Büszke lehet ön, mert egyedüli lény a földön, ki ezt büntetlenül teheti. - Végezze hamar, s távozzék - nekem most másnemű pellengérré kell állnom.

BILSENNÉ. De hát mi történik Margittal?

ENDRE. Margittal? - Ó legyen könyörülő, s ne említse e nevet.

BILSENNÉ. Egy csalással megelégedhetik, ugye?

ENDRE *kínnal.* Vigye kolostorba.

BILSENNÉ. Szükségtelen, hozzá közelebb a sír, mint a kolostor.

ENDRE. A sír...

BILSENNÉ. Hanem emléke itt marad, s átokkal ül lelkedre. Jer, lásd, és számold ki perceit haláláig - nem kell sok fejtörés hozzá - jer - *karon fogja.*

ENDRE. Ó, legyen irgalmas!

BILSENNÉ. Tehát nincs bátorság eltemetni, kit megöltünk? Mit vétett önnek ez az áldott teremtés? *Szünet.* Ugye? Ha pénz kell, Péruba megyünk? - Feleljen hát - hiszen mibe kerül önnek egy rövid hazugság? *Szünet.* Azt írta ön levelében, hogy rögtön eltávozik, tengerre utazand, és itt maradt oly boldog hitben, hogy engem könnyű rászedni. - Hol dicső arája - hadd lássam - kérem, mutasson be neki, szerencsétlenni kívánnám e boldog házasságot. *Szünet.* Ismertessen meg ön azon birtokkal, mely miatt egy szegény leány élete számba nem vehető. A boldogtalan nem akart hinni ön levelének, de miután hiteles kútfőből megtudta, hogy csakugyan pénzért mellőztetik - pénzért - kétségbeesett. Bírna ön oly fájdalommal, minővel ez angyal? Ki szerette önt - és szereti - de ki igen szegény önnek!

ENDRE. Ah, szívem - repedj meg! *Pamlagra borul.*

BILSENNÉ. Csak egy szót mentségére, hiszen oly becsületes arccal bír, hogy magát a mindentudót megcsalhatná - ön, ki becsületére oly féltékeny volt. *Merőn nézi.* Mégis lelkiismeretet színlel, habár nincs is.

A rosszak közt nem a legnagyobb rossz. Szerencsétlen! Ön volt az, kiben még reméltem, és megemészté bennem a hitet az egész emberiség iránt! Mivel fizeti meg a poklot, mit ezáltal számomra teremtett?

ENDRE. Asszonyom! Ne dúld fel azon kevés erőt is, melyre most oly nagy szükségem van!

BILSENNÉ. Halld, hálátlan - a leány gazdag és előkelő. *Szünet.* Ez keserű csapás, ugye? - Elvennéd őt most örömmel hiszem - a sírba fog menni - a sírba.

ENDRE. *összeszedve magát.* Van még mondanivalója, asszonyom?

BILSENNÉ. Még egy pillanatig ne vettess ki az ajtón - bár azt tettem volna egykor én veled. Csak néhány szó van még.

ENDRE. Megelégszel, bátyám?

BILSENNÉ. Egy kis számadás lelkiismeretteddel. Kerültél engem - kerülted a leányt, kerülted - adott szavad és kerülted a becsület esküjét; - nyomodban vagyok, és ha tekervényes utad földről a csillagokba viendett, követtelek volna azon árnnyal, kitől szaladtál. *El.*

NYOLCADIK JELENET

ENDRE. Köszönöm neked, természet - szentatyám, e büntetést azért, hogy megtagadtalak; köszönöm e gúnyt, mellyel erényemet arcul csapád - köszönöm azon méregcseppeket, melyek megölték áldozatomnak önértetét - meg reményét e kebel entudatlan boldogságának. Nincs többé nap, melynek sugáritól új feltámadást és életet várhassak!

KILENCEDIK JELENET

Endre, Bilsenné, Margit. Bilsenné bevezeti Margitot.

ENDRE. *meglátja.* Könyörülő szent isten - mivé lett ez arc!

BILSENNÉ. Hová tevéd az életet, melyet ettől elloptál?

Endre elfordul.

BILSENNÉ. *mosolyog.* Fizesd ki azon pénzzel, melyért megcsaltad - vedd elő azon tekintetet, mellyel a tengeri vészek közt az isten arcát megtaláltad - ezt nézd, egy nyomorú teremtmény csak *megfogja Endre kezét, Margit felé fordítja.* Ugye szép volt - de szegény!

MARGIT. *szenvedőleg néz Endrére.* A kolostor fala oly csendes volt egykor - nem az többé; - a kebel oly boldog volt nyugalmaiban - nem az többé!

ENDRE. Halld végzetem! Ez átok nem engem illet!

MARGIT. Megbocsásson, én nem akartam terhelni, én nem akaratomból jöttem ide.

ENDRE. Legyen hát irgalmas - és távozzék!

BILSENNÉ. Mindjárt. *Megfogja Margit kezét.* Nézd e színt, melyet halottaktól orozva élőknek drágán adsz el. E színbe öltözzék végreményed pillanatában a kétségbeesésnek, melynek nevével legyenek keresztelve kebled érzeti. E képet lásd poharad gyöngyében, valahányszor abból emlékéket üríted hitvesed boldogságának. E képpel ossza meg a gyötrelmem minden percét életednek, melyet századra nyújtson a teremtető; e kép jelenjen meg halálórádban elfogadandó - bűnbánatodnak végső sóhaját!

MARGIT. Szűnjél meg - anyám - az istenért, szűnjél meg!

BILSENNÉ. Most mehetünk, gyermekem.

ENDRE. Megálljatok - asszony - vedd vissza ez átkot!

BILSENNÉ. Kérni fogom az eget, hogy tízszeresze súlyát.

TIZEDIK JELENET

Kelendi, előbbieik. Kelendi az ajtóban észrevétlenül megáll.

ENDRE. Margit! Engedje nevét még egyszer ajkimra venni. Nem, mentséget keresek, nem reményét a bocsánatnak; tudom, nem érdemlem azt öntől, bár keblem valamint fájdalomtól zúzott, oly tiszta a vétectől. Bilincs nyugöze keblem szent szándokát, oly, melytől csak égi kéz szabadíthat. Nem kérek öntől egyebet, mint hitelét keblem szeplöt-lenségének, mellyel e pillanatban Isten előtt állok.

MARGIT. Ne kényszerítsen szólni, jól tudja, hogy szemrehányás nélkül nem tehetem. Ön négy nappal ezelőtt már tudhatá sorsát, és én - négy nappal ezelőtt még nyugalommal bírtam. Már mindegy, a reménnyel együtt elhervad az élet is, de bocsánat nélkül nem fogok sírba szállni, ezt nem vonhatom meg öntől - bár soha nem szeretett.

ENDRE. Szerettelek, Margit, a lélek azon tisztaságával, minő az úrnak jobbján áll. - Szerettelek, oly lángjával e tiszta léleknek, mely az alkotó kezében világokat egyesít - *elébe térdel.* Szeretlek azon magasztos érzetével a szívnek, melynek édesanyja, a teremtető lehelete, szeretlek oly erejével e magasztos érzelemnek, mely az örökkévalóság hatalmával rokon. És ezen érzet erejében bírtam a hatalmat, mely úrrá teve kínok árjain, és ez érzet erejében küzdtem súlyával oly fájdalomnak, minőt egyedül az anyatermészet érezhetett, midőn e nyomorú fájdalommal vajúdott.

MARGIT. Ön írta azon levelet hozzám?

ENDRE. ...Én!

MARGIT. *a fájdalom legfensőbb fokán. Menjünk, anyám. Bilsenné vezetni akarja, karjaiba dől.*

KELENDI. Megálljatok - azon levelet nem öcsém, hanem én írtam.

ENDRE. *felkél.* Bátyám!

KELENDI. Öcsém, nemes lelked mindenét a testvériségnek áldozá, s én mégsem nyertem volna örök fájdalomnál egyebet. Elhallgatád e viszonyt - ám az ég jobban szerette szívem nyugalma, mint te, és megőrizett egy végetlen szemrehányás marcangolásától.

BILSENNÉ. Hogyan?

KELENDI. Meggyőződhetik, asszonyom! E testvéri kebel enbaldogságát áldozandó volt egy család életéért. Keressen ön e világon, nemesebbet nem fog találni.

ENDRE. Bátyám, akkor akarod elveszteni a játékot, midőn már részedre nyerve volt?

KELENDI. Olvasd e levelet - most vevém át legényedtol *egy feltört levelet átnyújt.*

ENDRE. *olvas.* „Hadnagy úr! Midőn e levelet olvassa, én megszüntem élni; egyedül ön az, ki e tettet érteni fogja. Ön lelkét minden szemrehányástól fel akarám menteni; nálam élet és halál boldogsága volt a mérlegen. Én öné soha nem lehettem, ön ajánlatát áldozatként nem fogadhattam el, és atyám szívében az örök bűt e rövid fájdalommal kelle kicserélnem. Fogadja istenhozzádomat, emlékezzék síromra, s ne vonja meg vigasztalását atyámtól, ki kérelmemre önt halálos ágyamnál fiává fogadta. Isten áldása önnel - Feldner Louise.” Ah, meghalt - minő keserű szabadság!

MARGIT. Anyám, mi nem értettük őt. Békén tűrte - míg szívét szaggatád. - Jer, vezess e helyről örökre - ő nem fog megbocsáthatni.

ENDRE. Megbocsáthatni? Vajha öntől remélhetném azt!

KELENDI. *ki eddig Margitra nem volt figyelmes, most arcára tekint.* Mindenható! E kép mindenütt nyomomban. Leány, hol vetted ez arcot?

MARGIT. Nem értem önt.

KELENDI. Ismeri ezen arcképet?

MARGIT. Igen, ez anyám arcképe.

KELENDI. Anyja, mit mond ön - anyja lett volna. *Fájdalommal, melybe öröm vegyül.* És ön nemtőm gyermeke?

TIZENEGYEDIK JELENET

Ferenc, rendőrtiszt, előbbiek.

FERENC. Ide tessék, uram!

KELENDI. Mi az? Mi történik itt? *Az ajtón át katonák láthatók.*

RENDŐRTISZT. Bocsánatot kell e ház tisztelt lakóitól kérnem. A törvényszék darab idő óta egy bizonyos embernek van nyomában, kinek tartózkodását csak ma fedezhette fel.

KELENDI. Saját lakomban?

RENDŐRTISZT. Fájdalom, s ezért meg fogják engedni, hogy hivatalos vizsgálatot tarthassak.

KELENDI. S ki azon bizonyos ember?

RENDŐRTISZT. Báró Kahlberg.

MARGIT. Szent isten - testvérem!

ENDRE. Testvére?

KELENDI. Önnek báró Kahlberg - én segédemnek véltem.

MARGIT. Igen, testvérem.

KELENDI. És Friedenthal Ártúr.

MARGIT. E név ismeretlen előttem.

KELENDI. Ismeretlen - tehát előttem is álnevet hazudott. Értem már - e percben mindent értek. - Vajha sohase történt volna!

RENDŐRTISZT. Tehát bocsánatot...

KELENDI *a rendőrtiszthez titkon.* Csak kevés várakozást, míg e hölgyek eltávoznak. *Magában.* Meg kell óvnom testvérét a gyalázattól - ah, már késő -

TIZENKETTEDIK JELENET

Ártúr, előbbie.

ÁRTÚR *oldalról, lesütött fővel.* Szólított valaki? Nem - e hang nem emberi ajkon született, e szózat a halottak szózata - s a lélek hallja fül nélkül is - ah, a zene nem akar elnémulni - mentsetek meg e vonító zenétől, emberek. *Felnéz, meglátja Endrét - visszaborzad.* Ez öltöny - ha! Már a lelketlen dolgok is beszélnek! *Meglátja Margitot.* Húgom itt? Mit akarsz, boldogtalan? Látni akarod talán, miként hurcolják testvéredet a... *Meglátja a katonákat.* Mi ez? Mi célotok velem? Ah, tudom! Ismeritek a gyilkos öltönyét? Amott van. *Endrére mutat.* Nézzétek!

ENDRE. Mit mondasz nyomorú? *Feléje megy.*

KELENDI *feltartja.* Csendesen! - Boldogtalan ember - ön Kahlberg.

ÁRTÚR *összeborzad.* Ki mondta a nevet? Engem nem úgy hívnak - hogy is hívnak engem - ki mondja meg, hogy hívnak engem?

KELENDI. Gyilkosnak.

ÁRTÚR. Igen - nem - nem! - A véletlenség - ádáz végzetem!

MARGIT. Anyám, meghalok. *Keblére borul.*

BILSENNÉ *ápolja.* Légy nyugodt, gyermekem.

ENDRE. Margitom!

KELENDI *mutatva az arcképet.* Ez arcképet amaz öltönyben feledé ön. - Ön anyja egykor életem tartá meg, s ezért elhallgatom, hogy mit tettem önért, s mit szenvedtem ön által.

ÁRTHUR. Anyám - értelek! Szellemed a sírhangok zúgásában szól hozzám. - Igen - megyek - megyek! *Középen eltántorog, a rendőrök követik. Nagy szünet, mely alatt Endre és Kelendi egymást szembenézik.*

ENDRE *esdőleg.* Bátyám!

KELENDI. Értelek!

ENDRE. E hölgy testvére boldogságod gyilkosának, fogod-e azért őt büntetni?

KELENDI. Soha.

ENDRE. És ha e hölgy enyém lesz, fogod-e előtte valaha nődet siratni?

KELENDI. Soha! *Megölelik egymást.*

Margit gyöngén felemelkedik, s Endrére tekint.

A kárpit legördül.